

Hak-al

- *Quo vadis, hirundo rustica?*
- *Gehoornde metselbijen*
- *Jaarverslagen 2025*

Het Oortdeel

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Griepje

In Nederland is het een goede gewoonte om als je twee keer moet hoesten, of lichte keel-, spier- of hoofdpijn hebt, te zeggen dat je niet op een verjaardag, afspraak of je werk kunt komen omdat je een 'griepje' hebt. Nou mensen, ik kan je melden dat je dan misschien wel iets hebt (in ieder geval een ontzettend slappe houding) maar in ieder geval géén griep. Vijf dagen voordat ik deze column schreef, ben ik voor het eerst van mijn leven door de griepbus overreden en sindsdien weet ik dat je het woord griep nooit ijdel mag gebruiken. Allemachtig wat schudt dat virus je lijf door elkaar. Ik voel me nu nog alsof ik een etmaal in een greppel heb gelegen. Misschien is dat ook wel zo: ik heb maar weinig herinneringen aan de afgelopen dagen. In ieder geval geen actieve.

Een echte griep is serious business weet ik nu. Maar goed, niet zeuren Van Oort. Je gaat er nou ook weer niet aan dood. Hoewel... ook dat is te kort door de bocht. Voor mensen met een zwak gestel of onderliggend lijden is griep wel degelijk levensgevaarlijk. Voor degenen die nu denken dat ze de voorjaarseditie van Arts & Auto zitten te lezen: wees gerust, de natuur komt ook aan bod. En wel nu: griep is pas écht dodelijk voor vogels. Na het rampjaar 2003, waarbij 31 miljoen dieren moesten worden geruimd, maait The Grim Grieper met name sinds 2021 weer meedogenloos zijn zeis door de ganse vogelwereld. Complete kolonies met grote sterns of kokmeeuwen werden gedecimeerd. Vrienden van me gingen net over de grens in Duitsland op zoek naar wolven maar vonden tientallen tot honderden dode en stervende kraanvogels. Hartverscheurende beelden kreeg ik toegeappt en met iedere foto en video van deze fraaie dieren die aan de vogelgriep stonden te bezwijken,

werd ik ongeruster en bozer. Hoeveel invloed gaat dit hebben op de stand van toch al bedreigde vogelsoorten? Worden soorten helemaal weggevaagd, of ontstaat er een vorm van resistentie? Kan dit ook overslaan op de mens en is het een potentiële opvolger van de coronacrisis? Nu wil het geval dat ik 5 jaar geleden een artikel heb geschreven waarin die laatste vraag beantwoord wordt met 'ja': er moet nog heel wat gebeuren voordat het zover is, maar het is beslist niet uit te sluiten. Er zijn inmiddels al verschillende personen overleden aan vogelgriep, maar die hadden het virus gekregen via vogels. Op het moment dat het virus van mens op mens kan worden overgebracht, heb je pas echt stront aan de knikker en kan Sywert van Lienden alvast gaan kijken of er nog ergens een leuke partij mondkapjes ligt te verstoffen.

Ellende dus. Ellende die we NIET in de eerste plaats aan trekvogels te danken hebben die het over de aarde verspreiden, maar aan de permanente Frankensteintoestand die ook wel bio-industrie wordt genoemd. Die enorme onnatuurlijke concentratie van dieren is een permanente bron van levensgevaarlijke griepvirusvarianten. Als je vogelgriep écht effectief wilt aanpakken, moet je dus de bio-industrie aanpakken. Maar het is een illusie dat dat op korte termijn lukt. Zeker omdat de grootste bron de pluimvee-industrie in Zuidoost-Azië is. Dus voorlopig zijn we nog niet af van deze griep en moeten we afwachten hoe de vogelwereld hier doorheen komt. En of dat we verschoond blijven van een volgende pandemie.

Ik wil het woord 'griepje' nooit meer horen! 🐦

Coverfoto boerenzwaluw
© Paul van Veen

Dode kraanvogel © Mark Zekhuis

In dit nummer

- 2 Het Oordeel – Griepje
- 4 Van het bestuur – Jubileumjaar 2025
- 5 Theo Boudewijn wint jubileumprijs
- 6 Quo vadis, hirundo rustica?
- 10 Wilde-bijenperikelen - deel 2
- 12 Waar komt die naam vandaan? – Frater
- 14 Ik teken ervoor! – Spreeuw
- 16 In memoriam Theo de Jong

- 17 **Jaarverslagen 2025**
- 17 Klusgroep
- 18 Knotwerkgroep
- 20 Plantenwerkgroep
- 22 Insectenwerkgroep
- 25 Zoogdierenwerkgroep
- 26 Nestkastwerkgroep
- 28 Jeugd
- 30 Vogelwerkgroep
- 39 Vreemde eenden
- 40 Colofon, info en adressen
- IJlandse grutto
- Deadline Hak-al 02-2026: 24 mei

Van het bestuur

bestuur@nwwc.nl

Jubileumjaar 2025

door Kars Veling

Bomenkap Weidsteeg

Het afgelopen jaar stond voor de Natuur- en Vogelwacht Culemborg in het teken van ons vijftigjarig bestaan. Al tijdens de nieuwjaarsreceptie werd daar aandacht aan besteed. De drie pubers die in 1980 een lied hadden gemaakt op het feest ter gelegenheid van onze vijfde verjaardag waren er alle drie en het lied werd door alle aanwezigen van harte meegezongen:

'In Culeborryg aan de Lek, daar wonen rare klanten.

Ze zitten elke dag in 't groen, speurend naar vogels en planten'.

Maar eigenlijk waren we nog niet jarig, want pas op 5 maart 1975 zijn we opgericht. Op die echte verjaardag waren veel leden en oud leden naar de Steenuil gekomen om dat officieel te vieren. Na heerlijke NVWC-gebakjes werd de schitterende jubileum-Hak-al gepresenteerd en aangeboden aan de wethouder. Daarna was er een presentatie van Arnold van Vliet over klimaatverandering en wat dat betekent voor de natuur in Nederland.

Op 25 mei was de NVWC op Werk aan het Spoel op de kunst- en natuurfair. Er waren excursies rondom het fort over allerlei onderwerpen, de kids konden zaadbommetjes maken en gingen op pad om materialen te verzamelen voor een natuurkunstwerk. Veel mensen kwamen langs en kregen informatie over de natuur bij Culemborg en over de NVWC, allemaal met onze prachtige bakfiets die we hadden gekregen van Gerrit en Petra. Die werd ook ingezet op andere plekken in de stad. We stonden in de binnenstad tijdens de monumentendag en op de seniorenbeurs. De laatste happening, in de theetuin van Ada, viel letterlijk in het water, want de hele dag stroomde het van de regen.

Voetnoot en feest

In november waren er twee hoogtepunten. De speciale Voetnoot, een publicatie van het Culemborgs historisch genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden, over de NVWC kwam uit. Hierin is de hele geschiedenis van de club in een notendop beschreven, boordevol foto's. Tweede hoogtepunt was de jubileumfeestavond op 22 november. Heel veel vogelwachters waren naar de steenuil gekomen. We begonnen met een heerlijk diner, dat helemaal door leden was verzorgd. Er waren, naast huidige leden, ook veel mensen van 30, 40 en ook 50 jaar geleden en er werden heel veel sterke verhalen verteld uit de roemruchte historie. De avond werd opgeluisterd door een zeer fijn optreden van de folkgroep Maggies Wedding, die be-

kende en onbekende folknummers ten gehore bracht, waaronder een vast kamplied 'The Wild Rover'. Er werd even een traantje weg gepinkt tijdens een nummer dat werd opgedragen aan Gijsje, die kort voor deze avond was overleden.

We hadden als doelstelling om in het jubileumjaar het vijfhonderdste lid te verwelkomen en dat is ruim gelukt, dus de NVWC is nog steeds 'alive and kicking'; ondanks haar respectabele leeftijd van 50 jaar.

Bomenkap Weidsteeg

In het najaar werden de populieren langs de Weidsteeg gekapt, wat tot veel commotie leidde. Bomen die er jaren over hebben gedaan om uit te groeien en die dan gekapt worden, hakt er letterlijk in. Die emotie hadden we ook, maar het was geen verrassing voor ons. Toen de gemeente merkte dat de bomen gevaar opleverden, hebben ze contact opgenomen met de NVWC. De bomenrij zou een verbindingsbaan voor vleermuizen kunnen zijn en in de bomen zouden ook verblijfplaatsen kunnen zitten, die met de kap zouden verdwijnen.

Om geen risico te nemen werden ecologisch adviesbureaus ingeschakeld om te kijken welke waarden aanwezig waren en hoe de werkzaamheden uitgevoerd konden worden zonder schade toe te brengen aan de vleermuizen. Zij adviseerden de gemeente om de bomen op 3-4 meter hoogte af te zetten, in het begin van de winter als de vleermuizen grotendeels in winterslaap zijn. Ook moesten er direct nieuwe bomen tussen worden geplant, zodat in het voorjaar de functie als verbindingsbaan weer zou functioneren.

Hoewel we het jammer vinden dat zo'n mooie bomenrij is verdwenen, zijn we blij met de manier waarop de gemeente dit heeft aangepakt. Bovendien zijn er nu nieuwe bomen geplant, die het hopelijk langer volhouden. Het is een gevarieerd assortiment bomen, zodat de biodiversiteit langs de Weidsteeg groter kan worden dan met die ene soort populier. De bomen zijn natuurlijk nog lang niet de maat van de verdwenen bomen, maar het zijn ook geen kleine sprietjes en ze zullen snel weer een mooie begeleiding vormen van de Weidsteeg en ook weer de vleermuizen van de stad naar de uiterwaarden faciliteren. 🐉

Theo Boudewijn

mede-ontvanger Herman Klomp-jubileumprijs

door Jouke Altenburg en Paul van Veen

Op 29 november ontving Theo Boudewijn als bestuurslid van STONE Steenuilenoverleg Nederland de Herman Klomp jubileumprijs. De prijs werd uitgereikt door NOU-voorzitter Christiaan Both op de jaarlijkse Landelijke Dag voor vogelend Nederland, georganiseerd door Sovon, Vogelbescherming en de NOU.

In NVWC-verband is Theo actief op veel fronten. Zo telt hij al decennialang met Paul maandelijks de watervogels langs de Lek. Hij is al meer dan 25 jaar geleden gestart met een onderzoek naar het wel en wee van de steenuilpopulatie in de West-Betuwe. De nestkastwerkgroep doet vaak een beroep op Theo wanneer er jonge uilen of torenvalken in de NVWC-nestkasten geringd kunnen worden. Sinds 2009 onderzoekt hij met Jouke de Betuwse boerenzwaluwen. Maar deze opsomming is niet volledig.

STONE Steenuilenoverleg

Samen met Ronald van Harxen en Pascal Stroeken vormt Theo het bestuur van STONE Steenuilenoverleg Nederland, de vrijwillige landelijke soortbeschermingswerkgroep. Het STONE-bestuur weet jaarlijks vele honderden vrijwilligers te mobiliseren om steenuilen en hun leefgebied te beschermen en steeds betere gegevens te verzamelen over de broedbiologie. In hun vrije tijd verzorgen de drie mannen praktische handleidingen, organiseren (steen-)uilen-dagen, geven lezingen en certificeren ringers. Ze entameren allerlei onderzoeken en analyses naar o.a. prooiaanbod en jongenconditie. Dat blijft niet onopgemerkt. Zelfs buitenlandse vogelonderzoekers weten het STONE-bestuur te vinden.

Al die steenuilgegevens blijven niet 'op de plank' liggen. Ze leiden tot een stroom aan publicaties. Het jaarlijkse magazine *Uilen* (warm aanbevolen!) staat er bol van. Maar ook internationaal timmeret het STONE-bestuur aan de weg. Belangrijke bijdragen zijn b.v. opgeno-

Het STONE-bestuur (v.l.n.r. Theo Boudewijn, Ronald van Harxen en Pascal Stroeken) ontving de Herman Klomp jubileumprijs op de jaarlijkse Landelijke Dag voor vogelend Nederland. Ede, 29-11-2025. © Harvey van Diek

men in de wetenschappelijke monografie *The little owl* (2023) en de daarvan afgeleide Biografie van de steenuil (2025).

Herman Klomp-jubileumprijs

En toen werd het zaterdag 29 november 2025. Op de jaarlijkse Landelijke Dag in 'De Reehorst' in Ede gaven Theo en Ronald een gloedvolle presentatie over de mogelijke redenen waarom steenuilpopulaties op kleigrond een negatieve trend vertonen en die op zandgrond een positieve. De zaal was tot de nok toe gevuld. De drie heren, Pascal was bijtijds uit de STONE-stand gehaald, waren volledig verrast toen er na het slotapplaus een toespraak, oorkonde, bloemen en een mooie cheque volgden. Vanwege het 40-jarig bestaan van de Herman Klomp-prijs werd namelijk voor het eerst een jubileumprijs uitgereikt. Voor deze jubileumprijs komen vogelaars in aanmerking die naast hun werk al minstens 25 jaar actief zijn in beschermingsgericht vogelonderzoek en daar ook over publiceren.

Theo, Ronald en Pascal staan als Herman Klomp-prijs laureaten in een rij gekende namen. Hun voorgangers waren o.a. Rob Bijlsma, Bennie van den Brink, Peter Meininger, Herman van Oosten, Ingrid Tulp, Jan van der Winden en Leo Zwarts. 'Kon minder' zeggen ze dan in Groningen. In zijn dankwoord droeg STONE-voorzitter Ronald van Harxen de prijs op aan alle steenuilvrijwilligers.

Allerbeste Theo, jij zet ook in doen en laten niet jezelf maar altijd 'het collectief' voorop. Dat typeert en siert je.

In de digitale NVWC-nieuwsbrief *Tsjie!p!* 180 (jan. 2026) is de uitreiking van de Herman Klomp-jubileumprijs al onder de aandacht van de NVWC-gemeenschap gebracht, maar ook vanaf deze plek en vast namens onze hele vereniging: VAN HARTE GEFELICITEERD!

N.B. (1)

De presentatie van Theo en Ronald op de Landelijke Dag van 29-11-2025 is terug te zien op het YouTube-kanaal van Sovon.

N.B. (2)

De Herman Klomp-prijs wordt eens in de drie jaar uitgereikt aan een (jonge) Nederlandse vogelonderzoeker als blijk van waardering voor de beste ornithologische publicatie. Herman Klomp (1920-1985) was een gedreven natuurbeschermer en een bekwaam onderzoeker. Hij was o.a. voorzitter van Sovon Vogelonderzoek Nederland, Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie. Vertegenwoordigers van deze drie organisaties vormen de jury van de Herman Klomp-prijs, waarmee zijn nagedachtenis in ere wordt gehouden. 🦉

Quo vadis, Hirundo rustica?

Afrikaanse overwinteringsgebieden
van Betuwse boerenzwaluwen in kaart gebracht

Door Jouke Altenburg, Theo Boudewijn, Mark Collier en Peter van Horsen

Vogeltrek is een fenomeen dat mensen eeuwenlang heeft geïntrigeerd. Van 2011 t/m 2013 konden we deelnemen aan een landelijk onderzoek naar de overwinteringsgebieden van Nederlandse boerenzwaluwen. De resultaten daarvan werden in de nazomer van 2025 wetenschappelijk gepubliceerd. In dit artikel onthullen we waar de zeven teruggekeerde Betuwse broedvogels overwinterden.

Het gegeven dat een deel van de vogelsoorten in een gebied in de loop van de seizoenen verschijnt en weer verdwijnt fascineert mensen al eeuwen. In Nederland broedende boerenzwaluwen verzamelen zich in de nazomer op slaappleaatsen in grote rietvelden. Mogelijk had in de 18e eeuw daarom de verklaring postgevat dat boerenzwaluwen elk najaar onder water in moerasbodems verdwenen, om daar het voorjaar erop weer uit te kruijen. Ook Linnaeus zou daarvan overtuigd zijn geweest [1].

Vanaf het begin van de 20^e eeuw werd het mysterie van verschijnen en verdwijnen van trekvogels beetje bij beetje ontrafeld. Het ringonderzoek deed namelijk zijn intrede. Goede verrekijkers kwamen in de tweede helft van de 20^e eeuw beschikbaar voor een steeds grotere en reislustigere schare vogelaars, die ook nog eens meer vrije tijd hadden. Ringers kregen de beschikking over mistnetten, waardoor op grote schaal vogels konden worden (terug-)gevangen. Onderzoekers konden van steeds kleinere, lichtere, betere zenders en andere volgapparatuur gebruik maken. Wat bleek: de nodige West-Europese broedvogelsoorten, waaronder de boerenzwaluw, trokken in het najaar naar Afrika om te overwinteren en keerden in het aansluitende voorjaar weer terug.

Rode Lijst

De West-Europese boerenzwaluwpopulatie heeft ongetwijfeld in de loop der eeuwen flink geprofiteerd van de toename van de menselijke bevolking en het bijbehorende aantal (kleine) boerenbedrijven. Maar in de jaren 50 van de vorige eeuw kwam daar in Nederland een einde aan. In veertig jaar tijd nam de populatie met ca. twee

derde af. Het bezorgde de boerenzwaluw een plaats op de Rode Lijst, met de status 'gevoelig' [2]. De intensivering van de landbouw en de weerslag daarvan op het landschap, het landschapsgebruik en de wijze van vee houden zullen bij die afname ongetwijfeld een rol hebben gespeeld [3]. Maar in welke mate? Datzelfde geldt voor de extreme droogte, die de Sahelzone van 1972 t/m 1992 onafgebroken in een wurggreep heeft gehouden [4]. De Sahelzone ligt aan de zuidrand van de Sahara en vormt elk voor- en najaar een cruciaal bijtankgebied voor boerenzwaluwen tijdens de trek.

Boerenzwaluw Project Nederland

De afname van de Nederlandse boerenzwaluwpopulatie ging boerenzoon en vrijwillig vogelonderzoeker Bennie van den Brink aan het hart. Hij wilde weten hoe die achteruitgang gekeerd kon worden. Na een testjaar startte hij daarom in 1993 het Boerenzwaluw Project Nederland (BPN). Vrijwillige ringers volgden in tien gebieden tien jaar lang systematisch boerenzwaluwnesten om het broedsucces te bepalen. Ze ringden nestjongen en oudervogels om hun overleving te volgen. Op slaappleaatsen werden vogels geringd, gemeten en gewogen om de rui- en trekstrategie te doorgronden. Het BPN werd begeleid door wetenschappers van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO). Het BPN kreeg zelfs op Europees niveau navolging met het *European Swallow Project*. Ook in Afrika pakte men de handschoen op, al dan niet gestimuleerd door expedities van West-Europese ringers, zoals Bennie. Niet voor niets kreeg hij in 2005 voor zijn inzet de Herman Klomprijns toegekend, een onderscheiding voor inspirerend vogelonderzoek door vrijwillige ornithologen.

Ook in hun Afrikaanse overwinteringsgebieden slapen boerenzwaluwen vaak gezamenlijk in rietvelden. Kabwe, Zambia, 14-12-2009.

© Bennie van den Brink

Uitzicht vanuit het dorpje Ebakken (Nigeria) op de hellingen met olifantsgras, waar de overwinterende boerenzwaluwen overnachten. 2002. © Bennie van den Brink

De Nigeriaanse dorpelingen hadden met machetes baantjes in het olifantsgras gemaakt, zodat de mistnetten opgesteld konden worden. Ebakken, 2002 © Bennie van den Brink

Ringonderzoek kent beperkingen

De beroemde Britse ornitholoog en Afrika-pionier Reg Moreau concludeerde al in 1972 dat de wetenschap meer over de broedgebieden van de ten zuiden van de Sahara overwinterende boerenzwaluwpopulaties te weten was gekomen, dan van menig andere trekvogelsoort [5]. Die uitspraak baseerde hij uiteraard op ringterugmeldingen. Maar het is goed om deze uitspraak van Moreau in perspectief te plaatsen. Zo werden tussen 1991 en 2023 ongeveer 244.000 jonge en volwassen boerenzwaluwen in Nederland elk van een metalen ringetje met een unieke code voorzien. Dat leverde 17 terugmeldingen uit overwinteringsgebieden ten zuiden van de Sahara op [6]. Nog niet 1 op de 14.000 geringde boerenzwaluwen werd dus terug gemeld uit het overwinteringsgebied. De terugmeldingen bestreken het halve continent, al werden 14 van de 17 vogels in Nigeria aangetroffen. Een relatie met langjarig Italiaans boerenzwaluwonderzoek op zeer grote slaapplekken bij de dorpjes Boje en Ebakken in het oosten van Nigeria is aannemelijk [o.a. 7]. Er kwam één ringterugmelding uit het oosten van de Democratische republiek Congo. De twee andere terugmeldingen uit de republiek Zuid-Afrika vormden de uitersten in zuidelijke richting.

Maar de resultaten van ringonderzoek zijn sterk afhankelijk van de vind- en meldkans. Locaties waar systematisch vogels worden gevangen spelen daarbij een belangrijke rol. In tegenstelling tot West-Europa zijn dat er in Afrika niet zoveel (figuur 1). Daar komt

Figuur 1: Locaties op het Afrikaanse continent waar systematisch ringonderzoek wordt uitgevoerd [8].

nog bij dat boerenzwaluwen zich vaak ophouden in de omgeving van grote, periodieke moerassen. 's Avonds in Afrikaanse moerasgebieden boerenzwaluwen vangen heeft zo zijn risico's voor ringers: nijlpaarden, krokodillen en (malaria-) muggen om er maar een aantal te noemen. En wat is de kans dat een dode geringde boerenzwaluw op een willekeurige plek in Afrika wordt aangetroffen en de vinder de kennis en middelen heeft om die vondst te melden, zeker enkele decennia geleden?

Hoe werken geolocators?

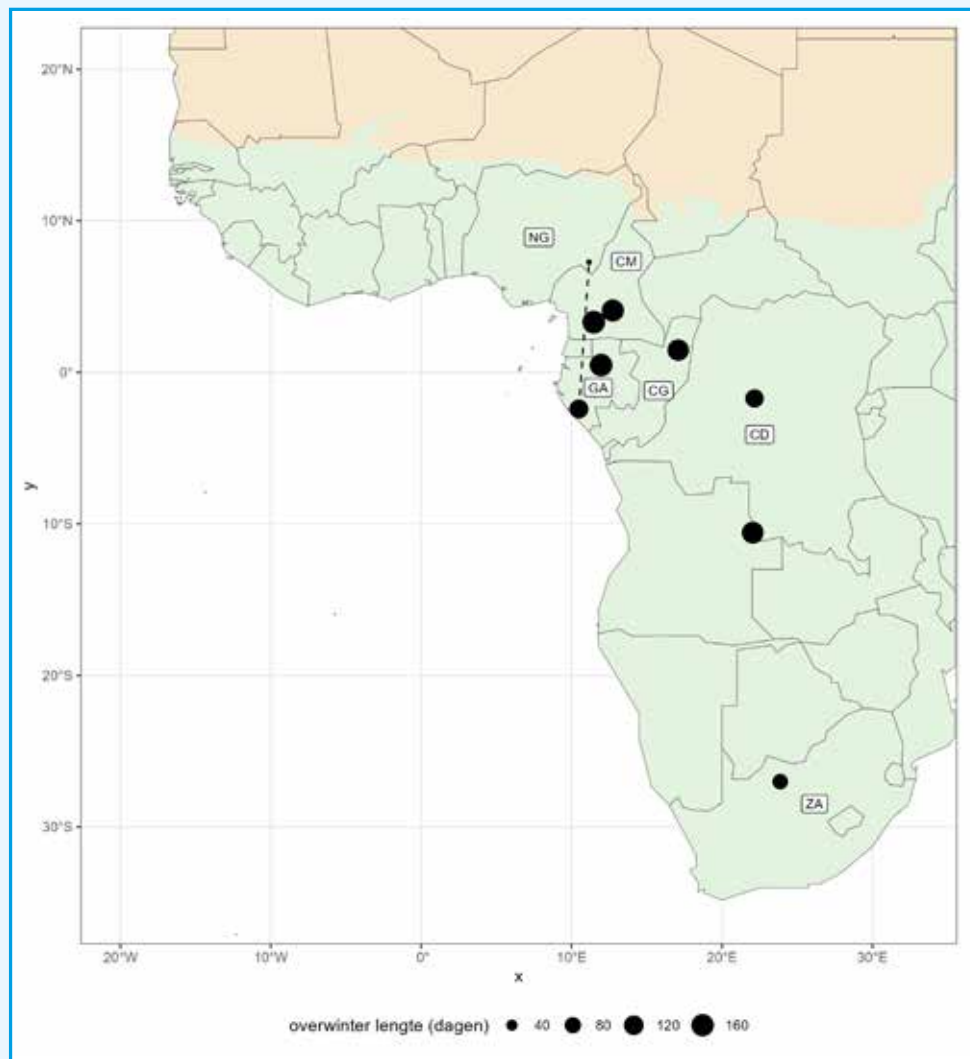
Boerenzwaluwen zijn gestroomlijnde vogels. Normaliter wegen ze in het broedseizoen gemiddeld 17-19 gram. Voor het oversteken van een grote barrière als de Sahara kunnen ze opvetten tot ca. 25 gram. Hoezeer de techniek ook heeft voortgeschreden: een 'zender' is voor een boerenzwaluw nog steeds te groot en zwaar. In de jaren '10 van deze eeuw kwamen er echter bruikbare geolocators op de markt. De twee in dit onderzoek gebruikte versies hadden een gewicht van 0,6-0,8 gram. Na activering konden ze zo'n tien maanden lang het lichtmaximum per vijf of drie minuten met een datum- en tijdcode opslaan. Een boerenzwaluw moest dus worden terug gevangen om de geolocator te verwijderen. Dan kon de informatie van de geheugenchip op een computer worden gezet.

Na het uitlezen van de geheugenchip kunnen, op basis van de datum-tijd-lichtinformatie, de tijdstippen 'zon op' en 'zon onder' worden bepaald. Daaruit kan vervolgens de breedtegraad worden afgeleid. De lengtegraad wordt afgeleid uit de hoogte van de zon om 12:00 uur. Door die twee gegevens te combineren kan de dagelijkse positie van een vogel worden berekend. De foutenmarge van een geolocator ligt rond de 150 km. Maar dat is op een schaal van Nederland naar Zuid-Afrika nog redelijk nauwkeurig.

Een geolocator (model 2012) gepresenteerd op een duim. 3-8-2012 © Bennie van den Brink

Figuur 2:
De overwinteringsgebieden van West-Betuwse boerenzwaluwmannetjes (2011-2013), afgeleid uit geolocatordata. De grootte van de stip geeft per vogel de verblijftijd in het overwinteringsgebied aan. De tweeletter landencodes verwijzen naar de tekst. Het stippelijntje illustreert een vogel die eerst enige tijd in Nigeria (NG) verbleef, om vervolgens in Gabon (GA) te overwinteren.

Geolocatoronderzoek in de Betuwe

Bennie van den Brink stelde Vogelbescherming voor om in het kader van het *Jaar van de Boerenzwaluw* (2011) ook de kennis over de overwinteringsgebieden van in Nederland broedende boerenzwaluwen te vergroten. Lag het belangrijkste overwinteringsgebied inderdaad in Nigeria? Dankzij een speciale fondsenwerving onder de leden van Vogelbescherming konden geolocators worden aangeschaft. Het Vogeltrekstation coördineerde het onderzoek. De Betuwe, waar in 2009 was gestart met het systematisch ringen van volwassen boerenzwaluwen, was één van de vijf uitverkoren regio's.

In juli 2011 kregen zeven boerenzwaluwmannetjes en drie boerenzwaluwvrouwtjes in de Betuwe elk een geolocator. Die werd als een heuptasje met twee lusjes om de bovenbeentjes bevestigd. Drie mannetjes keerden in 2012 terug. Hun geolocators werden verwijderd zodat de geheugenchips konden worden uitgelezen. In de zomermaanden van 2012 kregen tien Betuwse boerenzwaluwmannetjes een lichtere en beter gestroomlijnde geolocator als een rugzakje omgeknoopt. In het voorjaar van 2013 brachten vijf van deze vogels hun geolocator terug. Eén daarvan (AV57481) deed dat zelfs in beide onderzoeksjaren. Waar hadden die Betuwse boerenzwaluwmannetjes overwinterd?

RESULTATEN

Lastige, tijdrovende klus

Er komen geen gps coördinaten uit een geolocator rollen. Het interpreteren van de licht-datum-tijd-codes is werk voor experts. Voor een wetenschappelijke publicatie ligt de lat extra hoog. De veronderstelling van enkele betrokken onderzoekers dat diverse boerenzwaluwen in 2012 op hun terugreis boven de Sahara tijdelijk waren omgekeerd – ook vermeld in Hak-al 2013/1 – werd door meer-

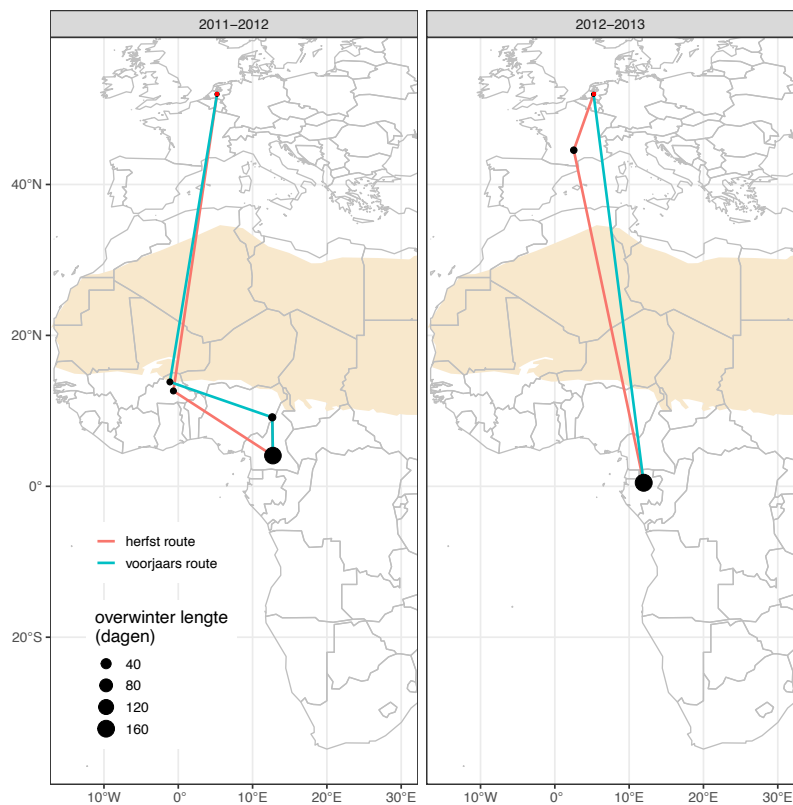
dere tijdschriftredacties niet geaccepteerd. Het fenomeen bleek te sterk afhankelijk van de gebruikte methode. Daarop kwamen de analyses stil te liggen. In 2022 ging een nieuw team met de data aan de slag. Hun bevindingen werden in de nazomer van 2025 in het tijdschrift *Ardea* gepubliceerd [6].

Quo vadis, *Hirundo rustica*? [9]

Figuur 2 toont de overwinteringsgebieden, die uit de acht afgenomen Betuwse geolocators konden worden gereconstrueerd. Slechts één van de vogels verbleef kort in Nigeria (NG). Dit mannetje trok na een dag of 20 verder naar het zuiden om in Gabon (GA) te overwinteren. De meerderheid van de boerenzwaluwmannetjes vond op een afstand van ongeveer 5.000 km van Nederland een overwinteringsgebied in Kameroen (CM), Gabon (GA), Congo (CG) en de Democratische republiek Congo (CD). Ze bleven daar 120-160 dagen. De verst trekkende Betuwse boerenzwaluw overwinterde in Zuid-Afrika (ZA). Deze vogel legde in directe vlucht (grootcirkelroute) een afstand van bijna 9.000 km af! Hij vertrok al na ca. 80 dagen weer in noordelijke richting. Ondanks de bijna dubbele trekafstand was dit boerenzwaluwmannetje als een van de eersten weer terug op zijn Nederlandse broedlocatie.

Heilige graal

Het boerenzwaluwmannetje met ringnummer AV57481 (broedend bij de familie Stol in Culemborg) bracht zowel in 2012 als in 2013 een geolocator terug. Hij bleek in beide jaren in het Congobekken te hebben overwinterd: het ene jaar in Kameroen, het andere jaar in het naburige Gabon (figuur 3). Boerenzwaluwen lijken dus niet alleen trouw aan hun broedlocatie, maar ook aan hun overwinteringsregio. Herhaalde tracks van hetzelfde individu zijn een 'heilige graal' voor trekvogelonderzoekers. Van zangvogels worden ze maar weinig gepubliceerd.

Figuur 3: Overwinteringsgebieden van AV57481 in 2011-12 (links - Kameroen) en 2012-13 (rechts - Gabon). De rode lijnen geven globaal de najaarstrek aan, de groene lijnen de voorjaarstrek. Deze lijnen verbinden het overwinteringsgebied, de pleisterplaatsen onderweg en het broedgebied op een directe wijze en vormen géén weergave van de daadwerkelijk afgelegde route.

Vogelonderzoeker Raymond Klaassen controleert het tuigje van een net aangebrachte geolocator.
Culemborg, 7-7-2012. © Hans Peeters

Vliegende boerenzwaluwman met geolocator, model 2011.
De lichtsensor (staafje) steekt boven de rugveren uit.
Culemborg, 4-7-2011 © Jouke Altenburg

NAWOORD

Was het geolocatoronderzoek de moeite waard? Wogen de resultaten op tegen het hogere sterfterisico dat de betrokken boerenzwaluwen onbedoeld liepen? Het antwoord op deze vragen is volgens ons ondubbelzinnig 'ja'. Bij een ringterugmelding weet je alleen dat de betreffende boerenzwaluw op dag 'x' op plaats 'y' was. Van de geolocatorvogels weten we dag voor dag wat hun overwinteringsgebied en -strategie was. We kunnen er aansprekend én wetenschappelijk onderbouwd over vertellen aan boeren, buitenlui en andere geïnteresseerden. De onderzoekers hebben een onderbouwde hypothese kunnen formuleren hoe het kan dat boerenzwaluwen die het verst van huis overwinterden toch niet als laatsten terugkeerden naar hun broedstallen. En *last but not least*: in 2025 is promovenda Suzan Ellen Mckinley aan de Universiteit van Milaan gestart met een integrale heranalyse van de data van alle geolocatoronderzoeken, die wereldwijd bij boerenzwaluwen zijn uitgevoerd. De veel grotere set gegevens én ruimtelijke spreiding bieden kansen om het boerenzwaluwléven buiten het broedseizoen nog beter te begrijpen. En daar hoeft geen enkele extra boerenzwaluw voor te worden lastiggevallen.

Dankwoord

We bedanken alle erfbewoners waar we al sinds 2009 op de gekste momenten van de dag welkom zijn om ons boerenzwaluwonderzoek uit te voeren. Voor het geolocatoronderzoek danken we met name de families Stol, Middelcoop, De Raad (allen Culemborg) en Van Zanten (Buren). Het Vogeltrekstation en Vogelbescherming Nederland stelden de geolocatordata beschikbaar voor de wetenschappelijke analyse. Mark Bouts (VRS de Haar) gaf de tip voor figuur 1. Bennie van den Brink en Hans Peeters bedanken we voor hun mooie foto's. Annelies Visser gaf tekstadvies.

Vergunning

Het geolocatoronderzoek werd uitgevoerd met toestemming van de Ethische Commissie van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen. De geolocators werden bevestigd door professionele vogelonderzoekers. Alle vrijwilligers waren door het Vogeltrekstation gecertificeerde ringers.

Bronvermelding en noten

- [1] Nozeman C. & Sepp C. 1770. *Hirundo domestica* Pp. 31-32. In: *Nederlandsche Vogelen; volgens hunne huishouding, aert, en eigenschappen beschreeven*. Uitgegeven door Sepp & Zoon, Amsterdam. Facsimile-uitgave – Uitgeverij Lannoo, 2015.
- [2] Kwak R. et al. 2018. *Bedreigde vogels in Nederland. Vogels van de Rode lijst in hun leefgebied*. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- [3] van den Brink B. 2018. *Boerenzwaluw Hirundo rustica* Pp. 432-433. In: *Sovon Vogelonderzoek 2018, Vogelatlas van Nederland*. Kosmos uitgevers, Utrecht/ Antwerpen.
- [4] Zwarts L. et al. 2009. *Living on the edge*. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- [5] Moreau R. 1972. *The Palearctic-African migration system*. Academic Press, London & New York.
- [6] Altenburg J.F. et al. 2025. *Variation in migration distance does not affect arrival date in the subsequent breeding season of Dutch Barn Swallows*. *Ardea* 113: 21-34.
- [7] Saino N. et al. 2013. *Molt, feather growth rate and body condition of male and female Barn Swallows*. *Journal of Ornithology* 154: 537-547.
- [8] <https://birdring.net/africa-map>
- [9] 'Quo vadis?' is Latijn voor 'Waar ga je heen?'. 'Hirundo rustica' is de wetenschappelijke naam voor de boerenzwaluw. 🐦

Wilde-bijenperikelen

deel 2 Gehoornde metselbijen

door Annette van Berkel

Baltsende gehoornde metselbijen © Kars Veling

Een goed bijenhotel?

Een goeie nesthulp voor wilde bijen heeft lange gladde gangen met rechte, gladde ingangen. In rafelige gangen beschadigen de bijen hun vleugels en ze zullen ze daarom niet gebruiken. De lengte moet zo lang mogelijk want in korte gangen krijg je een verkeerde populatieopbouw: In een gang worden een aantal broedcellen in een rij achter elkaar gevuld met achteraan de vrouwtjes en vooraan de mannetjes. Zijn de gangen kort (wat meestal het geval is bij de in allerlei winkels aangeboden bijenhotelletjes) dan worden alleen onbevuchte eitjes gelegd met als resultaat veel mannetjes en weinig tot geen vrouwtjes.

Bij mij is de gehoornde metselbij in het voorjaar, in maart, de eerste soort die uit de gangen van het bijenhotel komt. De rosse metselbij volgt snel daarna. Omdat de mannetjes voor in de gangen zitten en de vrouwtjes daarachter, komen zij het eerst uit. De soorten lijken op elkaar maar de gehoornde metselbij is iets groter en heeft een wat feller oranje achterwerk. Bij de rosse metselbij is de achterlijfspunt niet oranje maar zwart. De mannetjes metselbijen zijn herkenbaar aan de witte beharing op het voorhoofd.

De mannetjes beginnen na hun eerste nectarmaaltijd vrouwtjes te zoeken. Ze vliegen om de gangen waar de vrouwtjes nog in zitten. Ons hotel is al jaren in gebruik en levert imposant zoemende zwermen van mannetjes. Ik moet half maart stoppen met het voeren van tuinvogels want mezen kunnen enorm huishouden in zo'n mannetjeszwerm. Ze hebben snel door dat ze niet steken en kunnen een groot deel wegvangen.

Balts en paring

Als er een maagdelijk vrouwtje verschijnt duiken de mannetjes erop. Meestal lukt het er wel één om het vrouwtje om haar vleugels heen om het lijf te pakken zodat ze niet weg kan vliegen. Vervolgens baltst hij door haar kop en voelsprietten uitgebreid met zijn voelsprietten te bewerken. Tijdens deze balts bepaalt het vrouwtje of ze met hem paart of niet.

Mannetjes slapen vaak in lege gangen van het bijenhotel. Als 's ochtends de temperatuur op begint te lopen, zie je overal kopjes voor de ingang verschijnen om te zien of het al warm genoeg is. Vervolgens gaan ze foerageren want vrouwen zoeken kost veel energie!

Vrouwen aan de gang

Een vrouwtje van rosse of gehoornde metselbij dat gepaard heeft, gaat zich verder alleen bezighouden met haar nageslacht. Ze zoekt een goede nestplek. Dat kunnen bijenhotels zijn maar van nature zitten ze in holle plantenstengels en allerlei gangen in dood hout. In mijn bijenhotel maken ze gebruik van geboorde gaten in houtblokken en van rietstengels met doorsneden 6 tot 11 mm (rosse 6-8 mm en gehoornde 7-11 mm).

Het vullen van de broedcellen

Ik vind het altijd erg leuk om in april, mei bij het bijenhotel naar de metselbijvrouwtjes te kijken als ze binnenkomen met stuifmeel onder hun achterste. Gangbewonende bijen zijn buikverzamelaars en vervoeren stuifmeel in speciale haren aan de buikzijde van het achterlijf: de buikschuier. De vrouwtjes gebruiken gangen waar ze precies in passen. Ze kunnen er niet in omkeren. Na een voedselvlucht gaan ze eerst met de kop naar binnen, inspecteren de inhoud van de broedcel, braken de meegenomen nectar op en lopen dan

achteruit naar buiten. Bij de ingang draaien ze zich om en gaan er achteruit weer in. Nu wordt het stuifmeel afgeborsteld. Ze komen er na enkele minuten weer uit en vliegen weg voor een volgende voedselvlucht. Als er genoeg stuifmeel en nectar verzameld is, wordt het ei gelegd en wordt de cel dichtgemetseld met klei. Zij begint nu aan het vullen van de volgende cel tegen de afgesloten cel aan. Achterin de gang worden vrouwelijke eitjes gelegd en voorin mannelijke. De ontwikkeling van ei tot volwassen metselbij duurt ca. twee maanden. De volwassen bij blijft inactief in zijn cocon zitten tot het volgende voorjaar. De metselbijvrouwtjes gaan door met broedcellen vullen tot zij sterven. 🐝

Van boven naar onder:

Rosse metselbij mannetje zwermt voor het bijenhotel © Kars Veling

Gehoornde metselbij vrouwtje op wilgenkatje © Kars Veling

Rosse metselbij vrouwtje vol stuifmeel komt gang uit om te draaien © Annette van Berkel

Fraters en onderwijzers

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Omdat lang niet alle NVWC-leden bekend zullen zijn met de rangen en standen in de kerk van Rome, zal ik eerst even de juf in mij aan het woord laten en eens haarfijn uit de doeken doen wat een frater precies is. Niet de vogel, die komt later pas. Maar wel de kloosterling uit een nabij verleden. Een frater is een man die is ingetreden in een religieuze orde, maar geen priesterwijding heeft ontvangen. Deze mannen worden ook wel 'broeders' genoemd, 'frère' in het Frans of frater in het Latijn. Het waren veelal mannen die zich bezighielden met onderwijs of ziekenzorg in binnen- en buitenland.

Zo kennen we allemaal het werk van frater Ceasarius Mommers, zonder waarschijnlijk zijn naam te kennen. Hij ontwikkelde tussen 1958-1963 de leesmethode waar velen van ons mee hebben leren lezen: Veilig Leren Lezen, te beginnen met de woorden boom-roos-vis en later maan-roos-vis. Bijna zestig jaar lang was er in Nederland geen serieus alternatief, tot een paar jaar geleden Lijn 3 op de markt kwam. Maar het erfgoed van frater Mommers wordt nog altijd herzien (2023) en nog altijd gebruikt.

Handjevol waarnemingen

Er is daarnaast ook een vogel die 'frater' heet. Niet zo'n bekende voor veel vogelaars hier in de buurt. Er zijn dan ook maar vijf waarnemingen bekend uit ons werkgebied, waarvan de laatste ook al weer uit 2001 dateert. Het gaat steeds maar om één of enkele exemplaren, op de oudste waarneming uit 1986 na; dat waren circa 45 beesten. En stevast in het najaar, in de trektijd rondom de Lek (telpost Redichem).

Die lage aantallen waarnemingen passen wel in de landelijke trend. De frater neemt af in aantallen, maar vooral in het aantal gebieden waar hij gezien wordt. In de jaren '80 van de vorige eeuw, werd het aantal nog op tien- tot vijftienduizend geschat, maar al snel daarna zijn ze verdwenen uit het binnenland en ook grotendeels uit de Zeeuwse Delta.

Kieskeurig

De frater is een kieskeurige vogel. Hij houdt van een zeer specifieke biotoop. Dat heeft hij gemeen met de strandleeuwerik en de sneeuwgorz. Ze houden van zoutminnende planten, zoals zeekraal. Je ziet ze dan ook vaak in gemengde groepen op de lage vegetatie rondscharrelen. Niet gek dus, dat ze vooral dol zijn op de waddenkust van Groningen. In de rest van Nederland heeft veel brak water plaats gemaakt voor zoet water. Dat verklaart de achteruitgang in o.a. de Flevopolder en de Zeeuwse Delta. Om serieus kans te maken op het zien van een frater is het Waddengebied de beste plek en dan daarbij ook vooral de Groningse kust en in mindere mate de Friese kust. Op de eilanden zijn ze nog wel aanwezig, maar ook daar

inmiddels niet meer zo massaal als in vroegere winters.

Broeden doen ze nergens in Nederland; daarvoor moeten we naar koudere oorden. Het is dus een wintergast en heel soms een doortrekker.

Prachtige vogel

Jammer is het wel, dat we de frater niet vaak kunnen zien. Het is een prachtige vogel! Hij lijkt wel wat op de kneu. Zijn gedrag wordt omschreven als 'rusteloos en beweeglijk'. Maar daar heb ik persoonlijk niet genoeg aan als ik een zo'n gemengd groepje vogels voorbij zie scharrelen. Wat wel kan helpen bij het determineren, als je hem echt even goed in beeld krijgt, zijn een paar kenmerken.

Allereerst is daar de lichte vleugelstreep. Subtiel, maar toch wel waar te nemen. Dan is er ook sprake van een rossige stuit. En ten slotte is er nog de gele snavel. Ook dat is wel waarneembaar voor een minder geoefende vogelaar.

De naam

De gele snavel is ook de naamgever van de wetenschappelijke naam van onze frater: 'carduelis flavirostris' betekent namelijk 'op distels voorkomende geelsnavelige'. Maar het verklaart niet onze Nederlandse naam. Daarvoor kunnen we twee verklaringen vinden, al vind ik ze beide niet zo sterk. Enerzijds een klanknabootsing; een beetje klinkend als 'frijter'. Anderzijds een soort koosnaampje, als 'broedertje', omdat het een vogel is met een vriendelijke uitstraling. Zeker dat laatste vind ik persoonlijk nogal discutabel. Waarom dan juist de frater? Oké, hij is mooi en best aardig om te zien, maar is dat echt onderscheidend van bijvoorbeeld de kneu? Wat is er dan minder vriendelijk aan een kneu? Maar op niet elke vraag is een bevredigend antwoord te bedenken. Dat weten we al sinds we willen weten waar de oorsprong van de mens ligt, om maar iets te noemen. Dan is het verhaal dat de frater een vriendelijke, broederlijk ogende vogel is, nog best heel aannemelijk.

Uitleg

Hoewel dus niet hier in het werkgebied, heeft Paul in januari van dit jaar toch een paar mooie groepen fraters op Texel vast kunnen leggen. Voor wie ook het Waddengebied bezoekt, is het een aanrader om zo'n frater eens in het echt te gaan zien. Let op de gele snavel, de rossige stuit en de vleugelstreep. Of, zo mogelijk een nog betere tip: neem een geoefende vogelaar mee! Heb je die niet voor handen, klamp er dan ter plaatse eentje aan. Met een beetje geluk is het een vriendelijke, broederlijke vogelaar. Zo eentje van de onderwijzende soort, die met genoeg een minder ervaren vogelaar uitlegt welke vogel nu de frater is en waarop je kunt letten. 🐦

Ik teken ervoor!

Spreeuw: kleuren in het zwart

door Rebecca Engels

De spreeuw is zo'n vogel die je makkelijk over het hoofd ziet. Hij is er altijd, overal, en lijkt op het eerste gezicht heel gewoon. Maar wie even de tijd neemt om echt te kijken, ziet hoe bijzonder hij eigenlijk is. Vooral wanneer ze in grote groepen door de lucht bewegen: als één levend geheel dat steeds van vorm verandert. Dat blijf ik spectaculair vinden om te zien, of je ze nu van dichtbij bekijkt of als silhouet in de verte.

Toch heb ik een kleine haat-liefdeverhouding met de spreeuw. Ik vind ze prachtig, maar ook een tikkeltje gemeen. Ik ben geen vogelexpert (al vind ik vogels natuurlijk wél heel leuk), en de spreeuw maakt me vaak in de war. Dan hoor ik ergens een zanglijster of een roodborstje, denk ik, en dan zegt mijn man Bas: "Nee hoor, dat is een spreeuw." Ze zijn zo goed in geluiden imiteren. Gelukkig kunnen we er samen ook om lachen.

Super scherpe punt

Juist omdat spreeuwen zo alledaags lijken, wilde ik deze soort graag tekenen. Want als je ze van dichtbij bekijkt, zijn ze ongelooflijk mooi. Met hun veren vol kleur: blauw, paars, groen, met die subtiele lichte randjes langs elk veertje. Hierdoor was er voor deze tekening nog wat meer geduld nodig. Veertje voor veertje kijken, opbouwen en verfijnen. Eerst het lichte puntje, daarna de felle kleuren en pas op het laatst het donkergrijs en zwart, zodat het echt een veertje wordt. En dat met een super scherpe punt.

Ik tekende de spreeuw met kleurpotlood op aquarelpapier, op slechts 10x15 cm. En juist dat miniatuurformaat maakt het werken met zoveel kleur extra leuk én uitdagend. Maar dit soort details is precies waar ik blij van word.

Serie vogelminiaturen

Deze spreeuw maakt inmiddels deel uit van een groeiende serie vogelminiaturen. De originele tekening is beschikbaar, en daarnaast is de spreeuw ook verkrijgbaar als ansichtkaart. Ook bij **PUUR** in het centrum van Culemborg. Leuk om te versturen, maar misschien nog leuker om zelf te houden.

👉 De tekening en andere vogeltjes zijn te bekijken via mijn website. Of kom een keer langs bij **HAAKS**. Mooi aan de muur, of als bijzonder cadeau voor iemand die graag een stukje natuur dichtbij haalt. 🐦

Spreuw: miniatuur op 10x15 cm

In memoriam **'breed georiënteerde ecooloog'** **Theo de Jong**

door Kars Veling

Op 18 februari bereikte ons het droevige bericht dat Theo de Jong was overleden. Tijdens een vakantie op La Gomera (Canarische eilanden) heeft hij een hersenbloeding gekregen en is met spoed overgebracht naar het ziekenhuis op Tenerife, waar hij kort daarna is overleden. Theo werd 75 jaar.

Theo is al vele jaren NVWC-lid en was in de tachtiger jaren de trekker van de paddenwerkgroep. In die tijd werd de dijk bij de Ronde Haven nog afgezet met gaas en werden emmers ingegraven om zo honderden tot soms duizenden padden een veilige oversteek te geven. Theo was een breed georiënteerde ecooloog, die jarenlang bij de provincie Utrecht heeft gewerkt. In 2000 is hij voor zichzelf begonnen en heeft Bureau Viridis opgericht. Inmiddels is dat een gerespecteerd ecologisch adviesbureau met meer dan 15 werknemers.

Theo is enkele jaren geleden gestopt en genoot van zijn pensioen en was veel op pad om, ook in het buitenland, te genieten van reptielen, amfibieën, libellen en andere natuur. Hij is toen ook lid geworden van het bestuur van de NVWC en leverde, met zijn jarenlange ecologische en juridische kennis en kritische blik, een zeer waardevolle bijdrage.

We wensen Marijke, Attie, Tjalling, Sander en Janneke heel veel sterkte toe met dit wel heel plotselinge verlies. 🐦

Foto 1: © Bureau Viridis

Foto 2: Theo krijgt van Tim de Kroon (GroenLinks Culemborg) het Groene Lintje 2025 opgespeld © Miles Coppin

Hoe is het in 2025 met de Kluswerkgroep gegaan? Wat we met zekerheid van de Klusgroep kunnen zeggen is dat deze bestaat uit een verzameling mensen die er het belang van inzien dat binnen een vereniging zo'n club van grote waarde is. Bovendien beschikt deze groep mensen over een flinke dosis creativiteit en een diversiteit aan kennis.

Het merendeel van de werkzaamheden betreft de ondersteuning aan de Nestkastwerkgroep. Op een enkele klusser na is vrijwel iedereen wel op enige wijze betrokken bij deze werkgroep: bij het maken en herstellen van de nestkasten, het plaatsen van nieuwe kasten en controleren hiervan in het veld. De andere klusseniers houden zich bezig met de tuin die naast ons gebouw is gelegen en altijd werk biedt voor iedereen die gevoel heeft voor alles wat groeit en bloeit en het algemeen onderhoud. De gehele werkgroep bestaat nu uit zo'n twaalf tot vijftien personen waarvan een kern van acht à tien personen vrijwel wekelijks aanwezig is. Is er 's avonds een lezing of andere bijeenkomst of cursus, dan wordt de zaal in orde gemaakt. Daarna gaat iedereen aan het werk, in de tuin of bij de berging waar een werktafel en materiaal aanwezig is.

Fundering berging en nieuwe inrichting clubonderkomen

Het afgelopen jaar is de berging afgebroken. Wegens het ontbreken van een deugdelijke fundering is deze langzaam scheef gaan zakken. Dit is verholpen en verankerd en de berging staat nu waterpas op van die grote Stelcon betonplaten. De deur kan nu ook weer probleemloos op slot.

Ook de inrichting van ons clubonderkomen heeft een kleine wijziging ondergaan. De tafels zijn verhuisd naar de grote zaal en daarvoor in de plaats is er een grote, lange uitschuifbare eikenhouten tafel gekomen die de club een echt chique uitstraling geeft. Tel daarbij op dat we ook nog 12 vrijwel nieuwe stoelen hebben gekregen van de FNV afdeling Culemborg, die is opgeheven, dan ziet deze ruimte er nu ook weer fraai uit.

Kom gezellig een keer koffie drinken

Heeft u belangstelling voor nestkasten of voor tuinonderhoud kom dan gewoon eens op een woensdagochtend gezellig een kop koffie drinken, dan kunt u zelf zien wat er gedaan wordt en waar deze club zoal mee bezig is. Alle werkzaamheden vinden met name plaats op de woensdagochtend van 09:00 tot 12:00 uur. De start van deze ochtenden begint natuurlijk met gezamenlijk koffie drinken, met altijd iets erbij.

Lijkt het u wat dan sluit u gewoon aan. Het is leuk, u bent buiten en het geeft voldoening. 🐦

Redichemse Waard

Dit verslagjaar waren vijf werkdagen gepland. Helaas werd er één dag afgelast vanwege te slechte weersomstandigheden. Koud weer is geen obstakel maar langdurige regenval maakt het werk onaantrekkelijk en ook gevaarlijker om te werken in de bomen of met scherp handgereedschap.

Het aantal vrijwilligers vanuit de NVWC blijft vrij constant rond de 20 personen. Daarnaast zijn er ook diverse vrijwilligersgroepen actief zoals bij Werk aan het Spoel, Redichemse Waard en Armenboomgaard (Geldersch Landschap en Kasteelen). Onze werkgroep ondersteunt deze vrijwilligers bij het onderhoud aan de knotwilgen wat resulteert in regelmatig een behoorlijke groep aanwezigen.

Redichemse Waard en Werk aan het Spoel

In 2025 is de werkgroep actief geweest op twee locaties in het buitengebied. Drie dagen in de Redichemse Waard en een dag noordzijde Werk aan het Spoel. Op de laatste locatie werden 11 bomen gesnoeid. Tijdens de maaltijdpauze werden de vrijwilligers getraceerd op onder meer soep van Caatje. Dit is ondertussen een traditie geworden.

Zijn wij actief op de Redichemse Waard dan wordt de eerste ronde koffie met een lekkernij verzorgd door het Collectief Redichemse Waard, Ada en Magda. In totaal zijn er 47 bomen gesnoeid in februari en november/december op deze locatie. Het streven is om in 2026 het min of meer achterstallige onderhoud te hebben weggewerkt zodat hierna alle bomen na ongeveer 4 jaar opnieuw aan de beurt komen.

De bomen staan verspreid, solitair of min of meer in rijen, langs het toegangspad en waterplas. Op beide locaties is het overblijvende resthout door de gemeente Culemborg versnipperd.

Stookverbod

Er zijn drie locaties met knotwilgen waar de werkgroep actief is geweest maar vooralsnog niet meer. Dit heeft te maken met het stookverbod op resthout, versnipperen van het hout is geen optie gezien bereikbaarheid van de bomen en/of daaraan verbonden kosten. In een overleg van de omgevingsdienst met het bestuur van de NVWC is het niet verlenen van stookonthefingen ook aan de orde geweest. Maar een oplossing is er (nog) niet.

Informatie

In het verslagjaar zijn drie nieuwe takkenscharen en kleine zaagbladen voor de beugelzagen aangeschaft. Nieuwe vrijwilligers zijn altijd welkom en voor meer informatie kun je terecht bij Harry van de Warenburg 06-44704754 of Wim Smits 06-22905551. De werkgroep heeft ook een eigen app. Meer informatie is ook terug te vinden op NVWC.nl. 🐦

Boven 2x Redichemse Waard, onder Werk aan het Spoel

Werk van de bever

Blaaszegge in de Regulieren

Boszegge in de Plantage

Reuzenzwenkgras in de Plantage

De Plantenwerkgroep in 2025 en 2026

Afgelopen maandagavond 12 januari hebben we onze jaarlijkse bijeenkomst gehad om het afgelopen jaar te evalueren en voor 2026 een nieuw programma te maken. Die avond was alleen de harde kern van 8 leden aanwezig. In totaal hebben afgelopen jaar 15 verschillende leden het programma meer of minder fanatiek gevolgd. Een kleine teruggang in vergelijking met vorig jaar. Een sein om wat actiever nieuwe leden te gaan werven? Of het vuurtje bij de bestaande leden zelf weer wat op te stoken?

Het onderzoeksprogramma concentreerde zich afgelopen jaar op de plekken waar al meer dan 100 jaar bos staat in het Beesdse en Culemborgse veld, de eendenkooien in het bijzonder met de hoop soorten van rijper kleibos te vinden zoals bloedzuring, bosanemoon, boszegge, dauwnetel, groot springzaad, ijle zegge en schaduwgras.

Helaas! Wel aangetroffen werden aalbes, geel nagelkruid, gevlekte dovenetel, mannetjesvaren, reuzenzwenkgras, robertskruid en vogelkers. Veel eendenkooien bleken niet toegankelijk in de periode april-juli vanwege het broedseizoen.

Uiteindelijk zijn de volgende locaties bezocht: Regulieren, Eendenkooi Prijsseweg, Rondeel en De Geer. Op elk van deze locaties is een soortenlijst gemaakt met behulp van de VERA app en direct geupload naar de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Voordeel hiervan is dat de gegevens worden geverifieerd en toegankelijk zijn voor alle mensen met een abonnement op de NDFF. Dit zijn vooral onderzoeksbureaus, natuurbeschermingsorganisaties, waterschappen, provincies en gemeentes. Inmiddels staan de verspreidingsgegevens van de NDFF gratis ter beschikking.

De bossen van Culemborg

Het ligt in de bedoeling dat er in het tweede nummer van de Hak-al jaargang 2026 een artikel verschijnt over onze bevindingen in de 'bossen' van Culemborg en dan vooral gericht op de aangetroffen soorten van rijper bos in vergelijking met historische gegevens over deze soortengroep uit de twintigste en negentiende eeuw.

- In het kader van 50 jaar NVWC en de kunst- en natuurfair op Werk aan het Spoel is op 25 mei een excursie voorbereid en gehouden direct rond het Werk met aandacht voor ongeveer 50 planten elk

met een verhaal over naamgeving en toepassing als geneesmiddel of voedsel.

- De excursies gingen dit jaar naar de Westbroekse Zodden en de Heesseltsche waarden. De excursie naar Westbroek was vruchtbaar om weer eens het verschil in kenmerken tussen de verschillende varensoorten, brede en smalle stekelvaren in het bijzonder, te leren kennen.
- Op 12 april hebben we meegelopen in het kader van de FLORON-inventarisatie van kilometerhok 141-439 onder leiding van Wim Vuik.
- Ten slotte moet vermeld dat we dit jaar geen paddenstoelexcursie hebben gehouden vooral omdat we geen excursieleider konden vinden.

Plannen voor 2026

De onderzoeksobjecten voor 2026 worden de vaatplanten van de Volencampen en de Beusichemse waard. Het programma ziet er voorlopig zo uit:

- 11 mei 19:30 Beusichemse waard west
- 1 juni 19:30 Beusichemse waard oost
- 15 juni 19:30 Volencampen
- 29 juni 19:30 Beusichemse waard of Volencampen
- 24 augustus 19:30 Volencampen of Beusichemse waard

Inmiddels is er via Margriet Hunfeld toestemming gekregen van de pachter voor betreding van de Volencampen op genoemde datums. Via Marianne Suij wordt nog achterhaald wie de eigenaar is van het natuurontwikkelingsproject in de Beusichemse waard. Het is immers prettiger om met toestemming rond te lopen.

Essenlaan in het Rondeel

Gevlekte dovenetel in de eendenkooi aan de Prijsseweg

Dikrandtonderzwam op een es in het Rondeel

Verder is net als vorig jaar afgesproken om extra tijd en aandacht te besteden aan het determineren.

Het excursieprogramma voor 2026:

- 12 april 10:00 Neerijnen stinsenplanten
 - 25 mei 10:00 Kennemermeer jonge duinvallei
 - 20 juni 10:00 Binnenveld/ Blauwe Hel blauwgrasland
 - Zaterdag in oktober Paddenstoelenexcursie
- Voor de excursie naar de Blauw Hel moet nog toestemming gevraagd worden aan Staatsbosbeheer. In principe zijn de excursies ook toegankelijk voor niet-leden.

Nieuwe leden

Verder zijn alle leden van de plantenwerkgroep van de NVWC uitgenodigd voor de jaarlijkse districtsmiddag van FLORON op zaterdag 21 maart 13:00 uur in het verenigingsgebouw van ATV de Hoge Weide aan de Groenewoudsedijk 60 te Utrecht. Wellicht dat we ook dit jaar weer een keer meelopen met een kilometerhok-inventarisatie van FLORON in ons district (11). De datums daarvoor zijn nog niet bepaald. Al met al dus best weer een ambitieus programma. Hopelijk beter bezocht dan vorig jaar. Onze groep telt inmiddels 21 leden, waarvan overigens maar de helft regelmatig verschijnt. Nieuwe leden van binnen en buiten de NVWC blijven daarom van harte welkom met ons op pad te gaan. 🐦

Populierenbossen in het Culemborgse veld

De insectenwerkgroep is ook in 2025 op verschillende manieren actief geweest met allerlei insecten. Hier volgt een korte beschouwing op belangrijke gebeurtenissen en activiteiten

Een droevige gebeurtenis in 2025 is dat we helaas afscheid moesten nemen van ons trouwe werkgroeplid Gijsje van Ingen. We ervaren dit als een groot gemis. Niet alleen omdat we een fijn mens moeten missen maar ook omdat ze vrijwel overal aan meedeed. Zij telde onder andere diverse dagvlindermonitoringroutes en deed veel voor het nachtvlinderonderzoek in de Zump en op Caetshage.

Monitoring is het op een vaste manier met een vaste regelmaat tellen van dieren zodat resultaten van verschillende plekken met elkaar vergeleken kunnen worden. De leden van de insectenwerkgroep lopen jaarlijks een aantal monitoringroutes om de aanwezige dagvlinders, libellen en hommels te tellen.

Dagvlinders

Een dagvlindermonitoringroute is een vast traject waarin van april tot en met september wekelijks op een vaste wijze alle dagvlinders geteld worden. Eén ligt er in de Zump, twee in Lanxmeer, één bij Caetshage, twee in de Baarsewaard, twee in de Regulieren en één in het Tichelterrein. De telgegevens gaan naar De Vlinderstichting en omdat dit soort routes door het hele land geteld worden, is het mogelijk daaruit af te leiden of vlinders voor- of achteruit gaan. Ofwel hoe het gaat met de vlinders. Hier volgt een kort overzicht van de routes waarbij de Regulieren wat uitgebreider wordt behandeld.

De vlindermonitoringroute in de **Regulieren** wordt al vanaf 1989 gelopen. In 2025 is de route 25 maal geteld, de eerste telling was op 9 maart, de laatste op 28 september. Het was geen slecht vlinderjaar, tenminste als we het vergelijken met de tellingen van de afgelopen jaren. Als we verder teruggaan dan zien we voor de meeste

vlinders een flinke achteruitgang. In 2025 deden het oranjetipje en het bruin zandoogje, twee soorten die als echte Regulieren vlinders gezien kunnen worden, het slecht. Er zijn 18 oranjetipjes geteld, tegen 79 vorig jaar. Nu was dat echt een topjaar, maar vanaf 2020 zijn elk jaar meer oranjetipjes geteld dan dit jaar. Het bruin zandoogje werd 279 maal gezien en dat is wel veel, maar valt in het niet bij de aantallen tussen 2011 en 2020 toen er jaarlijks meer dan 1000 werden geteld en in 2011 zelfs 2856. Gelukkig waren er ook soorten die het goed deden en bont zandoogje, dagpauwoog, icarusblauwtje, klein geaderd witje en landkaartje hadden een heel redelijk jaar. Er zijn in 2025 tien groot dikkopjes geteld op de route. Dat is wat meer dan de afgelopen vijf jaar voor de soort, die landelijk op de Rode lijst staat, maar wel minder dan in de meeste jaren daarvoor.

In de **Zump** route is in 2025 het grootste aantal bonte zandoogjes ooit geteld. Van de andere vlindersoorten viel op dat de generatietijd erg kort was. De vlinders hadden zoveel mooi weer dat ze in erg korte tijd konden paren en eitjes leggen. Dit resulteerde in diverse dipjes in aantallen.

De route door het **Tichelterrein** in Buren is zes keer geteld. Het icarusblauwtje en het bruine zandoogje waren de meest voorkomende dagvlindersoorten op deze routes.

Door ziekte van Gijsje zijn haar vlindermonitoringroutes, twee in de **Baarsewaard** en twee in **Lanxmeer**, tijdelijk overgenomen door andere insectenwerkgroepleden.

In 2025 zijn twee nieuwe vlindermonitoringroutes uitgezet langs de **Beusichemse dijk** tussen Bakelbos en de Pikse Bogaard. De een ligt aan de oostkant en de andere aan de westkant. Die twee kanten

Vlindermonitoringroute Beusichemse dijk
© Annette van Berkel

Icarusblauwtje - paring
© Kars Veling

Zwart weeskind - Zump 27 juni 2025
© Kars Veling

blijken een verschillende vlinder- en hommelsbevolking te hebben, ondanks dat ze erg dicht bij elkaar liggen met de dijktop ertussen. In een komende Hak-al zal Annette daar meer over vertellen. Ook in de **Goilberdingerwaard** is een nieuwe route uitgezet. Deze route heeft leuke vlindersoorten als bruin blauwtje, icarusblauwtje en kleine vuurvlinders. De normale soorten als witjes en de aurelias zie je er minder.

Libellen

In 2025 is de Jufferroute in de **Zump** beter geteld dan gemiddeld, wat uiteraard resulteert in meer getelde libellen (meer soorten zowel als hogere aantallen). Vooral de azuurwaterjuffers vlogen er met honderden (totaal hele seizoen meer dan 1000).

Karin en Pieta hebben tienmaal de libellen geteld op de monitoringroutes op het **Tichelterrein** in Buren tussen mei en september. Op de routes zijn 892 libellen geteld en dit is meer dan de afgelopen drie jaren. Dit jaar zijn 24 soorten op de routes waargenomen waaronder de vuurlibel, de vroege glazenmaker, de glassnijder en de plasrombout. Buiten de routes zijn nog drie andere libellensoorten gezien.

Hommels

De hommels worden op een aantal vlinderroutes meegeteld en in 2025 zijn er meer gezien dan in het natte 2024. Vooral op de nieuwe dijkroutes worden veel hommels (honderden) gezien. De Zump heeft lagere aantallen maar meer soorten. Zo worden daar een aantal koekoekshommels geteld terwijl die op de dijk ontbreken.

Nachtvlinders

Omdat nachtvlinders 's nachts actief zijn, krijg je ze niet makkelijk te zien. Daarom worden ze op verschillende manieren gelokt. Dat kan met stroop, lamp en laken en met behulp van nachtvlindervallen.

Lamp en laken en stropen

Vanaf mei tot en met oktober zijn er eenmaal per maand met lamp en laken en op met stroop ingesmeerde bomen met wisselend succes nachtvlinders onderzocht in de Zump. De resultaten varieerden tussen 5 tot 46 macronachtvlinders per avond. Topavond was 27 juni, toen er onder andere 17 zwart weeskinderen, maar ook rood weeskind, wilgenschorsvlinder, vuursteenvlinder en vele anderen werden genoteerd.

Tijdens de Nationale Nachtvlindernacht biedt de NVWC de mogelijkheid aan een breed publiek om kennis te maken met nachtvlinders. Dit vond plaats op 22 augustus 2025 met een opkomst van ca. 12 personen en waar veel soorten werden waargenomen.

Monitoring met vallen

De nachtvlindervallen zijn er in verschillende vormen. Een groeiend aantal mensen maakt gebruik van de ledemmers (emmers met een ledstrip) die met een batterij overal zijn neer te zetten. In de emmer zitten eierdozen waar de nachtvlinders na desoriëntatie door het licht een plekje zoeken. Daarnaast wordt door een vijftal leden al jarenlang in Culemborg (3 locaties), Tricht (1 locatie) en Buurmalsen (1 locatie) met regelmaat gewerkt met kisten, zogenaamde skinervallen. Nadat een val een nacht met de lamp aangestaan heeft wordt hij de volgende dag geleegd. Na determinatie en tellen wordt de vangst weer losgelaten en worden de resultaten ingevoerd in het monitoringnetwerk van De Vlinderstichting. De vallen werden variërend per locatie tussen de 7 keer tot 31 keer gezet in de periode half maart tot eind oktober.

Boven excursie Horsterwold, links nachtvlinde Zump - juni 2025 rechtsboven grote weerschijnvlinder - Horsterwold 2025 onder gestreepte pijlstaart in de val © Kars Veling

Excursies, cursussen en verdere communicatie-uitingen

Om insecten onder een breder publiek onder de aandacht te brengen werden er in 2025 een aantal **workshops** georganiseerd bestaande uit een theorieavond en een veldbezoek. In 2025 zijn twee workshops gegeven: een over lieveheersbeestjes (door Lionne van Drunen) en een over sprinkhanen (door Ewout van der Ploeg). Een workshop bestaat uit een theorieavond en een excursie. Ze werden beide zeer goed bezocht en op de excursies konden de enthousiaste deelnemers beide soortgroepen prachtig zien.

De leden van de insectenwerkgroep hebben werkgroepsexcursies. Op 14 juni ging die naar de stille kern van het Horsterwold in Flevoland. Het was een zeer geslaagde excursie in een heel fraai en gevarieerd gebied. Een van de wenssoorten was de grote weerschijnvlinder. Hij heeft zich prachtig laten zien en fotograferen.

Op 25 mei was er de biodiversiteitsdag op Werk aan het Spoel. Op de openbare libellenexcursie gecombineerd met de basiskwaliteit natuurexcursie van Kars was het fris met veel wind. Het was echt speuren naar libellen en vier lantaarntjes lieten zich zien. Gelukkig lieten meer dagvlinders en lieveheersbeestjes zich zien aan de deelnemers. Ondanks dat het geen insecten waren, is ook gekeken naar aangespoelde schelpen van mosselen bij de Lekoever.

Annette van Berkel schreef voor de Hak-in 2024 en 2025 een aantal artikelen over haar waarnemingen van insecten op verschillende wilde bloemensoorten op de vaas op de tuintafel. Daarnaast verscheen er van Annette een artikel over wilde bijen en hun levenscyclus.

Verder insectennieuws

Op de ijsbaan in de Zump werd de redelijk zeldzame moeras-sprinkhaan gevonden. Dit is een nieuwe sprinkhanensoort voor de gemeente Culemborg. De gemeente heeft in overleg met de NVWC direct het maai-beheer aangepast voor deze soort. De moerassprinkhaan komt al veel langer voor in de Regulieren en in het Tichelterrein bij Buren.

Insectenwaarnemingen worden in een insectenapp met andere insectenliefhebbers binnen en buiten de insectenwerkgroep gedeeld. Tijdens de halfjaarlijkse vergaderingen wordt er allerlei info uitgewisseld en worden zaken geregeld. 🐛

Dit jaar kwam op 22 maart de nachttemperatuur boven 5° C uit en meteen kwamen de nachtvlindervallen weer tevoorschijn. Dit resulteerde in vangsten variërend van 20 tot 33 vlinders, 4 tot 7 verschillende soorten. In mei werden veel soorten dwergspanners gezien en werd de eerste pijlstaart (een groot avondrood) gevangen in Culemborg. Daarnaast werd ook een witbandspanner aangetroffen, een ernstig bedreigde en zeldzame nachtvlinder. In juni werd in Culemborg de gestreepte pijlstaart gevangen, een zeldzaamheid afkomstig uit Zuid-Europa. In augustus kwam de grote worteluil langs in Buurmalsen; dit is een algemene trekvlinder die toch niet vaak in dit gebied wordt waargenomen. Andere opvallende soorten waren de bleke eenstaart (Tricht, Culemborg), de wachtervlinder (Tricht), de gevorkte silene-uil (Tricht), de vroege spanner (Tricht), de maantandvlinder (Culemborg), voorjaarsdwergspanner (Culemborg en Buurmalsen), gestippelde oogspanner (Culemborg), guldenroeddwergspanner (Culemborg). Op één locatie in Culemborg wordt sinds 2010 gemonitord en daarbij werden tot nu toe 222 soorten waargenomen. De meest voorkomende soorten op de verschillende locaties waren voorjaarsuilen, houtspaanders en nunvlinders.

Op uv-licht van de vallen komen ook andere insecten dan nachtvlinde af. Dat levert soms leuke 'bijvangst' op. Dit jaar werd de meikever op een aantal plekken waargenomen. Daarnaast kwamen er op een aantal locaties opvallend veel wespen (inclusief hoornaars) op de vallen af. Dit resulteerde in sommige gevallen in wespensteken bij het leeghalen van de val.

BIMAG

Op de stadsboerderij Caetshage werden in 2025 voor het tweede jaar nachtvlinde gevangen in het kader van BIMAG (Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied) waarbij op drie plaatsen (akker, erf en natuurmaatregel) met een val nachtvlinde gevangen zijn. Het meedoen aan deze telling op Caetshage is in 2024 geïnitieerd door Gijssje en in 2025 overgenomen door andere insectenwerkgroepleden. Dit jaar zijn o.a. honderden blauwooggrasmotten gevangen (en uiteraard weer vrijgelaten). Zoals te verwachten, komen er in de natuurmaatregel (hier een haag) meer soorten (90) voor dan op de akker (66) en het erf (75).

Ook dit jaar bestonden onze activiteiten vooral uit onderzoek met cameravallen. We doen dit jaarrond op de beide ecoducten van de A2. Het ecoduct Lage Veld valt onder Staatsbosbeheer en het ecoduct Autena valt onder het Utrechts Landschap. We delen onze resultaten ook met deze organisaties. Eens in de ca. 4 weken bezoeken we de locaties en wisselen we de gegevenskaartjes, waarna ze uitgelezen worden door Jurgen; de belangrijke beelden worden dan uitgewisseld via de Whatsapp-groep.

Hiernaast zijn we ook nog steeds actief met wildcamera's bij twee dassenburchten. We maken hierbij nu ook voor een deel video-opnamen. Op de website kun je bij de fotorubriek hiervan enige fraaie filmpjes zien. Aangezien beide burchten zich nabij provinciale wegen bevinden, waren er ook dit jaar weer enige verkeersslachtoffers. Waarschijnlijk hierdoor breiden de burchten niet uit. Het blijft gaan om steeds enkele dassen. Contacten hierover met de provincie om afscherming van de weg te regelen, hebben niets opgeleverd. We werden hierbij mede-ondersteund door werkgroep Das en Boom en de milieuwergroep Buren. Ook Hans Vink van de dassenwerkgroep Utrecht, ondersteunt ons regelmatig. Hij is een kenner van dassen en al zeer vele jaren actief voor de bescherming en met onderzoek. Net buiten ons werkgebied kwamen we achter een nieuwe dassenburcht, maar de eigenaar van het terrein wilde onderzoek niet toestaan. Tevens bleek er een kleine burcht op het terrein van het Gelders Landschap in de Regulieren. We hebben ook goed contact met een van de beheerders van de golfbaan de Batouwe die actief werkt aan de verbetering van de biodiversiteit op de golfbaan. Hij leidde ons dit jaar uitgebreid rond, waarbij we inzicht kregen in zijn activiteiten. Net buiten het terrein bevindt zich ook een dassenburcht, verder is er veel oog voor vleermuizen en andere flora en fauna rond het terrein.

Onderzoek met wildcamera's

Ook in een groot bos langs het Amsterdam-Rijnkanaal zijn we actief met camera's. Een prachtig oud, moeilijk toegankelijk bos, door de vele omgevallen bomen, een paradijsje voor veel vogels en

Bunzing

Ree

Steenmarter

zoogdieren, waaronder ook dassen. Staatsbosbeheer zou plannen hebben om hier op grote schaal bomen te gaan kappen. Hopelijk kan ons onderzoek ertoe bijdragen dat ze hiervan afzien. Ook komend jaar willen we in ieder geval doorgaan met de onderzoeken met wildcamera's op de beide ecoducten en de beide dassenburchten. Ook zijn we weer actief op de Molenkade. In de zomer hadden we een vleermuisexcursie in de Plantage. De werkgroep draait nog steeds op een klein aantal enthousiaste leden. Zou je het leuk vinden om eens mee te gaan of mee te helpen met de onderzoekjes, neem dan contact op met Jurgen Geven via zoogdierencoor@nwwc.nl 🐭

Het ringen van torenvalken

De nestkastwerkgroep bestaat uit een aantal leden die in meerderheid ook actief zijn in de tuin- en klusgroep. De werkzaamheden vinden gedurende het gehele jaar op de woensdagochtenden plaats bij de Steenuil. In het voor- en najaar wordt er ook op andere dagen gewerkt: controle rondes gereden, ringen van de jongen, schoonmaken, repareren en vervangen van de kasten. Het werkgebied loopt grofweg langs de Lek vanaf Fort Everdingen tot Amsterdam-Rijnkanaal (Rijswijk), Buren, Geldermalsen, Beesd (Kooiweg-West), Diefdijk.

Gelabelde torenvalkenkast

De werkgroep houdt zich bezig met nestkasten voor de drie uilensoorten en de torenvalk.

Alleen op verzoek van de eigenaar van Fort Everdingen hangen wij hier ook kastjes voor mezen en andere zangvogels op, plus vleermuiskasten. Dat brengt wel het nodige werk met zich mee want spechten zijn hier behoorlijk actief wat tot reparatie en vervanging leidt.

Regelmatig komt er een verzoek tot ophangen van een kast. Wij bezoeken dan eerst de locatie voor kennismaking met de eigenaar/beheerder, of de plek geschikt is en er een goede ophangplek is die bereikbaar is met de uitschuifladder. Minder hoog en niet altijd op pad met de aanhanger. In het algemeen zijn de eigenaren betrokken bij het wel en wee, levert het goede contacten op en vaak ook nog een nieuw lid voor de NVWC. Een van de mooiste plekken die is toegevoegd aan ons bestand is de gerestaureerde en in het najaar geopende eendenkooi Leidsche Hoeven aan de Nieuwe Graafsteeg.

Zorgen om steenuil – 2026 jaar van de steenuil

In de regio zijn ook andere steenuilwerkgroepen actief waardoor er af en toe een kleine overlap is. Ook Theo Boudewijn, onze vaste ringer, heeft steenuil kasten hangen in ons werkgebied. Afgelopen herfst is er met alle steenuilwerkgroepen in de regio een eerste overleg en afstemming geweest.

Was 2025 het jaar van de torenvalk, 2026 is dat van de steenuil (Vogelbescherming). Dat is niet voor niets want er zijn de nodige zorgen omtrent beide soorten. De torenvalk doet het landelijk erg slecht. Hadden wij vorig jaar nog 3 nestkasten bezet met 6 geringde jongen, dit jaar nog één kast met, gelukkig, 5 geringde jongen.

Twee vrijwel jaarlijks bezette kasten waren ongebruikt.

De steenuil krijgt gelukkig ook extra aandacht. Van een populatie van 25000 paar in de jaren '50 van de vorige eeuw naar zo'n 9500 de laatste jaren. Dit lijkt te stabiliseren maar op de zandgronden neemt de populatie toe en op de kleigronden af, dus ook in ons werkgebied. Dit vraagt landelijk extra onderzoek.

In 2025 hadden wij nog (maar) 5 bezette kasten, 14 eieren en slechts 5 uitgevlogen jongen! Het slechtste jaar sinds 2015. Overigens de kanttekening dat er meer territoria zijn in ons gebied, een kast was niet bezet maar er vlakbij zijn wel jonge steenuilen gezien. Minder leuk was dat TV Gelderland aanwezig was voor opname voor het programma *BuitenGewoon* van het ringen van jonge steenuilen, de 3 jongen waren in een matige conditie en niet op gewicht. Tijdje later kwam de melding dat ze dood waren.

Doordat Theo ook vaak volwassen steenuilen kan ringen die in de kast zitten, levert dat soms ook leuke feiten op: een kast wordt al vier jaar achtereen bewoond door hetzelfde vrouwtje. Predatie door marters proberen wij te voorkomen door aangepaste nestkasten maar dat is nog geen garantie. Landelijk is hiervoor ook de nodige aandacht. Tijdens de schoonmaak werden in een nog niet marterproofkast 2 dode steenuilen en een rat aangetroffen. Het waren ongeringde volwassen steenuilen. Navraag leverde op dat de kast vermoedelijk door een marter als voedseldepot werd gebruikt. Een dode en een geringde steenuil werden gevonden langs de Parallelweg vlakbij een onbezette en een bezette kast van Theo. Dit exemplaar bleek echter geringde te zijn in een opvang in Amsterdam en is vermoedelijk losgelaten in ons gebied.

V.l.n.r. steenuil met jong, steenuilenkast, en het ophangen van een steenuilenkast

Controle kerkuilenkast

De bosuil maakte dit jaar geen gebruik van ons aanbod. Tijdens een controle bleken er wel twee jonge bosuilen in een kerkuilenkast te zitten, een week later was er een verdwenen en kon de tweede worden geringd. Later werd gemeld dat een buizerd de jonge bosuil te pakken had, de gevonden ring leverde het bewijs.

De kerkuil doet het stukken beter

Totaal 27 geringde en uitgevlogen jongen dit jaar. Een kerkuil liet de eerder gebruikte kast ongemoeid maar de eigenaar meldde wel dat er in een van de schuren is gebroed. Een andere altijd zekere kast was wel bezet maar het resultaat is onbekend. Zeven van de jongen zijn overigens van een tweede legsel en tweede helft oktober geringd. Deze late legsels zijn niet onbekend en wijzen op een goed muizenjaar. Niet bezette kasten wil niet betekenen dat ze niet worden gebruikt. Bij bijvoorbeeld kerkuilenkasten vinden wij vaak braakballen en broeden ze bij de burens een paar honderd meter verderop waar ook een kast hangt.

Rest nog de oproep dat wie belangstelling heeft voor het nestkastenwerk contact met ons kan opnemen via de mail (zie adressen en info Hak-al / website). Of kom langs op een van de woensdagochtenden in de Steenuil aan de Steenovenslaan 20, vanaf 09:00 uur. 🦉

Resultaat 2016 – 2025, uitgevlogen en geringde jongen

Aantal kasten 2025	
Bosuil	10
Kerkuil	26
Steenuil	35
Torenavalk	17

Jaar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Torenavalk	13	7	8	27	22	6	4	6	6	5
Bosuil		?	9	7	1	4	3	1	0	1
Kerkuil	19	?	4	29	11	1	1	20	12	27
Steenuil	12	?	10	18	21	14	15	18	14	5

Struiksprinkhaan of blaadje?

Lichtvlekje

In september, na de zomervakantie, zijn we weer gestart met de activiteiten voor de jeugd. Helaas zijn door omstandigheden de excursies van oktober (diersporen) en december (vogelvoer en kerststukjes maken) niet doorgegaan. Gelukkig bleef er nog veel moois over bij de excursies van september en november!

In het najaar neemt het aantal leuke beesten om in de natuur te scoren al geleidelijk af. Allerlei dieren gaan in overwintering en verstoppelen zich dan al goed, of ze sterven nadat ze eitjes hebben gelegd en verschijnen pas in het voorjaar weer. Voor heel veel soorten is niet gezien worden een strategie om de winter heelhuids door te komen. Gelukkig voor ons; ook in het najaar willen heel veel dieren al liever niet gezien worden. Naar deze goed verstopte dieren zijn we op 28 september 2025 op zoek gegaan.

We verzamelden bij ons clubgebouw De Steenuil en zijn vanaf daar in de richting van de spoorbrug vertrokken. Het idee was om eerst de uiterwaarden in te gaan, maar het groen op links richting de Ronde Haven lonkte. Gewapend met een vlindernet, een klopscherm en een schepnet hebben we eerst deze omgeving uitgekamd, om zoveel mogelijk strategieën te ontdekken waarmee dieren opgaan in hun omgeving. We vonden bladmineerders. Dat zijn vaak rupsen van heel kleine vinders die zich tussen de twee lagen van een blad ophouden. Superveilig, omdat je wel de sporen, maar vaak niet het diertje zelf ziet. Daarnaast vonden we spinnen, rupsen en andere dieren die zich goed wisten te verstoppelen in opgevouwen of samengevouwen bladeren.

Schutkleur

Een goede schutkleur helpt ook om niet gezien te worden. Met het klopscherm wisten we een paar beesten te vinden die je met heel goed speurwerk in de bomen misschien nog steeds over het hoofd zou zien. We vonden een vrouwtje van de struiksprinkhaan met exact dezelfde groene kleur als de blaadjes van de meidoorn waar ze op zat, maar sterker nog, we vonden ook een lopend twijgje! Een spanrups! Het was helaas een te klein rupsje om er een soortnaam aan te hangen, maar dit was toch wel de ultieme verstopper.

Vanwege het warme weer zijn we daarna doorgelopen naar de uiterwaarden bij de spoorbrug. Bijna iedereen sprong het water in, laarzen waren te laag en liepen vol, of bleven op de kant liggen. Heerlijk afkoelen! Omdat we het schepnet niet voor niks meehadden, deden we nog een poging wat beestjes te vangen. Helemaal geen kleur hebben, bleek ook een goede manier om niet gezien te worden. We vingden flink wat aasgarnaaltjes. Bijzonder! Deze beestjes zijn helemaal doorzichtig! Ook de heel vele kleine zwartbekgrondeltjes deden hun best, zij hadden exact de kleur van het zand aangenomen.

Al met al hebben we allerlei beesten gezien, die we eigenlijk niet hadden mogen zien. Schitterend!

Korstmossen

Korstmossen worden gevormd door een schimmel, die samenleeft met een groen- of blauwwier. Er zijn maar weinig mensen die zich hebben gespecialiseerd in korstmossen. Veel mensen vinden ze maar saai, klein en lastig te determineren. Dat laatste klopt, veel korstmossen lijken sterk op elkaar en zijn soms alleen met een microscoop op naam te brengen. Op 15 november hebben we een poging ondernomen zoveel mogelijk verschillende korstmossen te vinden en op naam te brengen. Dat laatste zal vast deels goed zijn gegaan, maar niet van alle determinaties zijn we even zeker. De oude bomen en muren in de plantage leken de ideale plek om naar korstmossen te gaan zoeken. Korstmossen doen er vaak lang over om te groeien en hebben een stabiele omgeving nodig die jaren achtereen beschikbaar blijft.

Helaas waren de weergoden ons niet heel goed gezind. Het was druilerig weer, maar dat weerhield ons er niet van om door te zetten. We hebben enorm veel bomen onder de loep genomen en passeerden ook de nodige oude muurtjes. En korstmossen, die vonden

Even afkoelen in de Lek

*Gewoon schorsmos boven
vliegenstrontjesmos onder*

Mandarijnkorst

Melig takmos

wel! Eigenlijk bleken ze best mooi! Mooie kleuren, aparte vormen en vooral heeeeeeel maffe namen! We konden tijdens de excursie 14 soorten korstmossen op naam brengen. Een kleine greep uit de score: groot dooiermos, gelobde poederkorst, mandarijnkorst, melig takmos, lichtvlekjes en steenpurperschaaltje. Maar de naam die de meeste lol aan de excursie bracht was wel vliegenstrontjesmos. Een naam die best aardig is gekozen. Het korstmos ziet eruit als een grijzige vlek op een boom, waarop allemaal zwarte stipjes (vliegenstrontjes) zijn te zien.

Het druilerige weer en de wat trage zoektocht (het is toch flink speuren op de muurtjes en bomen) zorgde ervoor dat de kinderen het wat koud hadden gekregen. Tijd om nog even flink te ravotten in het park voordat de excursietijd weer voorbij was. Alles bij elkaar was het weer een geslaagde excursie! We hopen dat we weer wat jonge deelnemers hebben kunnen enthousiasmeren om ook eens naar wat minder gebruikelijke soort(groep)en te kijken. Ze zijn het waard! 🐦

Vogelwerkgroep

Jaarrond vogeltellingen

*In de 2025 werd de halsbandparkiet veel vaker gezien dan in voorgaande jaren. De parkieten foerageerden vooral op zonnebloempitten, essenzaden en walnoten.
22-8-2025
© Jouke Altenburg*

LiveAtlas (Sovon) door o.a. Jouke Altenburg, Berry Lucas en Rob Higler

Sovon heeft aangekondigd dat het veldwerk voor de vijfde Atlas van de Nederlandse Vogels op 1 december 2026 van start zal gaan. LiveAtlas-tellingen vormen daarvoor een belangrijke nieuwe component: o.a. de verspreiding en dichtheden van trekvogels gaan er mee in kaart worden gebracht. Uit het telleroverzicht op LiveAtlas.nl valt op te maken dat maar enkele NVWC'ers LiveAtlas in 2025 als telvorm hadden omarmd.

De Natuurwacht Bommelerwaard wist in drie jaar tijd met LiveAtlas de 'Vogelatlas van de Bommelerwaard' (2025) samen te stellen. Een knap stuk werk. Over het actualiseren van de Waarnemingen van de Culemborgse vogels (1975-2002) [1] is in het verleden veel gesproken. Maar het is bij woorden gebleven. Ook de lokale soortkaarten van de vierde Vogelatlas (Sovon, 2018) bleven onbenut. Maar het jaar 2026 brengt nieuwe kansen. Zou lustrumjaar 2030 geen mooi moment zijn voor een Avifauna van Culemborg e.o.?

Jaarrond geluidsopnames – door Jouke Altenburg en Loes Plaisier

Onze Birdweather PUC-geluidsrecorder stond het hele jaar 24/7 aan. Op 141 dagen werden roepende halsbandparkieten vastgelegd. De voorbode van vestiging als lokale broedvogel? Zonder de bias van waarnemingsinspanning werd met de PUC de eerste zang van standvogels (bv. vink, merel en zanglijster) maar ook die van zomergasten vastgelegd (bv. zwartkop 26 mrt.; koekoek 24 apr.). Met een PUC kun je ook betrouwbaar de veel minder opvallende laatste

zang- of roepmomenten registreren (bv. koekoek 18 jun.; zwartkop 23 sept.). Verschillende vogelsoorten veranderden in de afgelopen decennia onder invloed van de zachte winters hun trekstrategie. Zo registreerde de PUC tot in december roepjes van de tiftjaf. Gezien de fouten die de software nog maakt zijn lang niet alle PUC-determinaties betrouwbaar. Maar elk geluidsfragment kan achteraf worden gecontroleerd. Onze buitenkansjes in 2025 waren onder meer een wiewaal (27 apr.) en een zwarte specht (12 okt.) vanuit de boomrijke tuin van de achterburen, een Cetti's zanger (10 apr.; 14 sept.; 13 nov.) in de sloot achter het huis en in het najaar minstens 10 keer de trekroep van een roerdomp.

BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

Stadsvogels (Sovon – MUS-telling) - door Frank de Graaf (4105), Ruud Post (4104), Han Sloot en Charlotte Dirx (4103), Kars Veling (4101) en Annette van Berkel (4102)

MUS staat voor Meetnet Urbane Soorten en het meet de stand van de broedvogels in bebouwd gebied. In Culemborg doen 6 mensen mee en tellen alle stedelijke postcodes. Ze tellen in elk postcodegebied op 10-12 vaste punten 5 minuten lang alle vogels. Dat gebeurt 3 keer in het broedseizoen. Alle postcodes zijn sinds 2007 geteld behalve 4103 Lanxmeer. Daar begon de telling pas in 2010. Een deel van postcode 4105 Molenzicht, Hooge Prijs en Parijsch, is veranderd door verdere uitbreiding van bebouwing.

Voor dit jaarverslag hebben we van 2 vogelsoorten bekeken hoeveel vogels er geteld zijn per telronde (zie grafiek). In de grafiek is

Merel vrouwtje © Annette van Berkel

periode 1 :2007-2010 en periode 2: 2020-2025. Er is niet aan statistiek gedaan dus trends moeten dan ook met een slag om de arm bekeken worden.

Wat zien we:

Van de merel worden in de meeste postcodes in periode 2 minder vogels per telling geteld dan in periode 1. Zeer waarschijnlijk is het Usutuvirus dat vanaf 2015 flink huishield onder merels, de belangrijkste oorzaak. In een aantal postcodes zie je nog maar de helft van het aantal van wat er in het begin zat. Opmerkelijk: in postcode 4101, de Stad en De Hond, blijven de merels zo ongeveer gelijk. Ook in 4105 is het verschil tussen de periodes niet zo sterk als in de andere postcodes. Mogelijk is hier steeds meer geschikte leefomgeving ontstaan door de verdere ontwikkeling van de wijk Parijsch. Landelijk zien we dat de trend van de merel na het intreden van het Usutuvirus rond 2016 al een aantal jaren stabiel is. (bron: Vogelbalans 2025 p30) De achteruitgang lijkt gestopt en regionaal lijkt er

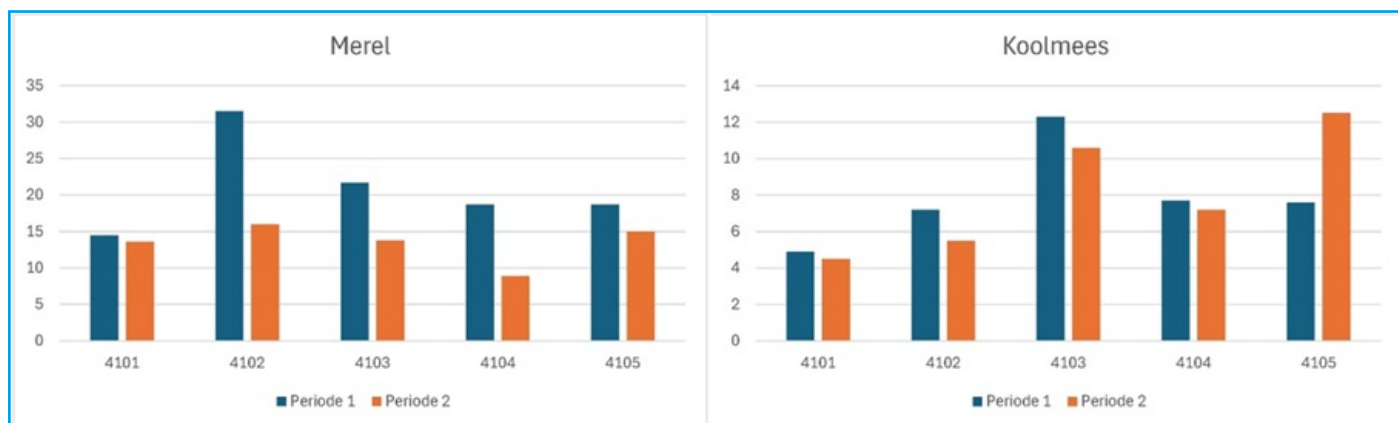
zelfs wat herstel op te treden. Dat lijkt er bij ons nog niet op maar wie weet komt dat nog.

De koolmees lijkt stabiel. Dat hele kleine beetje achteruitgang wat er lijkt te zijn is dermate klein dat het vermoedelijk niet significant is. Opvallend is de toename in 4105. Mogelijk is het groen in Parijsch meer ontwikkeld waardoor het geschikt is geworden voor de koolmees. De Landelijke trend laat een lichte vooruitgang zien.

Dat waren wat getallen: maar MUS is ook heerlijk beleven! Hier wat reacties van enkele tellers:

Kars (4101): 2025 was een heel 'normaal' vogeljaar. Positieve uitzondering waren de meer dan 100 gierzwaluwen in de laatste telling. De meeste andere soorten waren in gebruikelijke aantallen aanwezig sinds de start van de MUS in 2007.

Ruud (4104): Een mooi moment in de telling was het gezang van een zwarte roodstaart, terwijl het ochtendlicht glinsterde op monsterlijke, lelijke betonblokken waar vorig jaar nog een bouwput lag. In dat contrast voelde MUSSEN 2025: leven dat zich niets aantrekt van wat wij neerzetten.

Aantal getelde vogels per telling in verschillende postcodes in 2 verschillende periodes: periode 1: 2007 tot en met 2010 en periode 2: 2021 tot en met 2025

Jaarverslag Vogelwerkgroep

Zump broedvogeltelling – door Annette van Berkel en Ruud Post

In de Zump zijn ook in 2025 de broedvogelterritoria weer in kaart gebracht volgens de telmethode BMP-A van Sovon. De tellingen worden sinds 1995 uitgevoerd, met enkele korte onderbrekingen. Elke bezoeker blijft bijzonder: in de vroege ochtend, bij fraai licht en een mooi vogelkoor is het genieten! Er gebeurt altijd iets bijzonders: een paring van de sperwer vlak voor je neus, een paar groene spechten met hun 3 net uitgevlogen jongen op de Weithusen, een boomkruiper met een bek vol voer of een heerlijk zingende spotvogel.

Wat opmerkelijke aantallen:

In 2025 telden we 4 boomkruiperterritoria terwijl we al vanaf het begin van de tellingen er 0, 1 of een hoogst enkele keer 2 hadden. Opmerkelijk is dat tjiftjaf en koolmees bijzonder stabiel zijn. Tjiftjaf rond de 14 territoria (dit jaar 16) en koolmees vrijwel altijd 10. Ook in 1995 waren dat er 10 met in tussenliggende periode weinig fluctuaties.

De merel zit in 2025 met 9 territoria in een dieptepunt. Opvallend is dat de aantallen door de jaren heen erg fluctueren, tussen 9 (in 2025 en 2021) en 24 (in 2000 en 2011). De landelijke trend naar minder merels is te zien als je de periode 1995-2013 (gemiddeld 18 territoria) vergelijkt met 2018-2025 (gemiddeld 11 territoria). Dat is 1/3 minder. De verhoogde sterfte door het Usutuvirus zal hier zeker aan bijgedragen hebben. We zijn erg benieuwd wat het komend jaar brengt.

BMP-telling Plantage (Sovon 2297 – BMP-A) – door Bas Engels en Astrid Potiek

Sinds 2022 wordt jaarlijks de Plantage, aan de oostkant van Culemborg, geteld op broedactiviteit van vogels. In 2025 zijn twaalf bezoeken uitgevoerd, verspreid over de maanden februari t/m juni, bestaande uit acht ochtenden, twee avonden, en twee nachten. Net zoals in eerdere jaren, zijn er opnieuw 41 soorten broedvogels in het stadspark vastgesteld. De meest opvallende verschijningen en/of aantallen waren één territorium van goudhaan, drie territoria van grauwe vliegenvanger, twee territoria van appelvink, en vier territoria van grote bonte specht. Ondanks dat de broedboom van de bosuil in 2024 is omgezaagd, heeft er een bosuil (mogelijk hetzelfde exemplaar) in de Plantage gebroed in 2025.

Voor de lokale blauwe reigerkolonie begon het broedseizoen moeizaam, aangezien er verschillende bomen vroeg in het voorjaar zijn omgezaagd waar broedende blauwe reigers op hun nest zaten. Hierdoor is de kolonie tijdelijk uit het park verdwenen, maar vond er een gedeeltelijke hervestiging later in het seizoen plaats. In totaal zijn er alsnog 14 actieve nesten van blauwe reiger aan het einde van het seizoen geteld (in tegenstelling tot de 24 nesten in 2024).

BROEDVOGELS – Soortgerichte vogeltellingen

Steenuil – polder Lage Prijs (Sovon meetnet) door Jouke Altenburg

Het telgebied strekt zich uit van de westrand van de Culemborgse bebouwde kom tot aan de Diefdijk en van de Lekdijk tot aan de N320. In 2025 werden in twee telrondes acht 'hoekende' steenuil mannetjes vastgesteld; één meer dan in 2024. De lokale populatie lijkt de laatste jaren te stabiliseren rond dit aantal. In het verleden waren er in deze polder aanmerkelijk meer territoria. Sinds de eeuwwisseling hebben o.a. de stadsuitbreiding van Culemborg en de verdichtende bebouwing langs de Lekdijk en Diefdijk de omvang van het steenuilleefgebied verkleind. Aan broedgelegenheid ontbreekt het niet. Maar gezien de korte afstanden waarop uitgevlogen jongen een eigen territorium vinden, zit een belangrijke crux voor de steenuil in een goede reproductie. Daarvan is in de West-Betuwe, net als in andere kleigebieden geen sprake [2]. Reproductie hangt sterk samen met de jaarrond beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief goed voedsel. Daar wordt door STONE Steenuilenoverleg Nederland onderzoek naar gedaan.

Broedbiologisch onderzoek Steenuil door Theo Boudewijn en Wim Stol

Parallel aan de nestkasten van de Nestkastwerkgroep worden vooral in de directe omgeving van Culemborg 44 steenuilnesten onderhouden en gecontroleerd.

In 2024 waren er in totaal 11 broedpogingen die slechts 1,18 jong per broedpoging opleverden, terwijl de conditie van de jongen slecht was. In 2025 waren slechts 6 nesten door steenuilen bezet. We begonnen met gemiddeld 3,67 eieren per legsel, waarvan 2,67 eieren per legsel uitkwamen. Uiteindelijk leverde dit 2,16 uitvliegende jongen per gestart legsel op. Kortom; het broedsucces was bijna een jong beter dan in 2024. Ook de conditie van de jongen was aanzienlijk beter: gemiddeld 5% hoger dan het langjarig gemiddelde in Nederland en dus 10% beter dan in 2024.

Het wordt spannend of het hogere broedsucces en de betere conditie van de jongen in 2025 ook worden teruggezien in het aantal bezette nesten in 2026. We moeten hopen dat de sneeuwperiode van begin januari 2026 niet al te lang zal duren, omdat steenuilen het dan vaak moeilijk hebben.

Spreeuw – bewoonde nestentelling (eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

In Hak-al 2025/4 verscheen een uitgebreid artikel met de resultaten van deze vanaf 2015 lopende telreeks. Het preferente type broedlocatie veranderde de laatste jaren, mogelijk als gevolg van de toegenomen predatie door kauwen en eksters. Het aantal bewoonde spreekennesten nam af, maar is nog steeds hoog. Mogelijk heeft een deel van de lokale spreekwopenpopulatie zich verplaatst, bijvoorbeeld naar de nieuwe huizen op het 'Forteneiland'. Tijdens de bouw zijn in deze wijk van Parijsch door de aannemer neststenen in de muren gemetseld. Tijdens een wandeling op 24 dec. 2025 werden er de nodige in- en uitvliegende en zelfs zingende spreekwopen waargenomen.

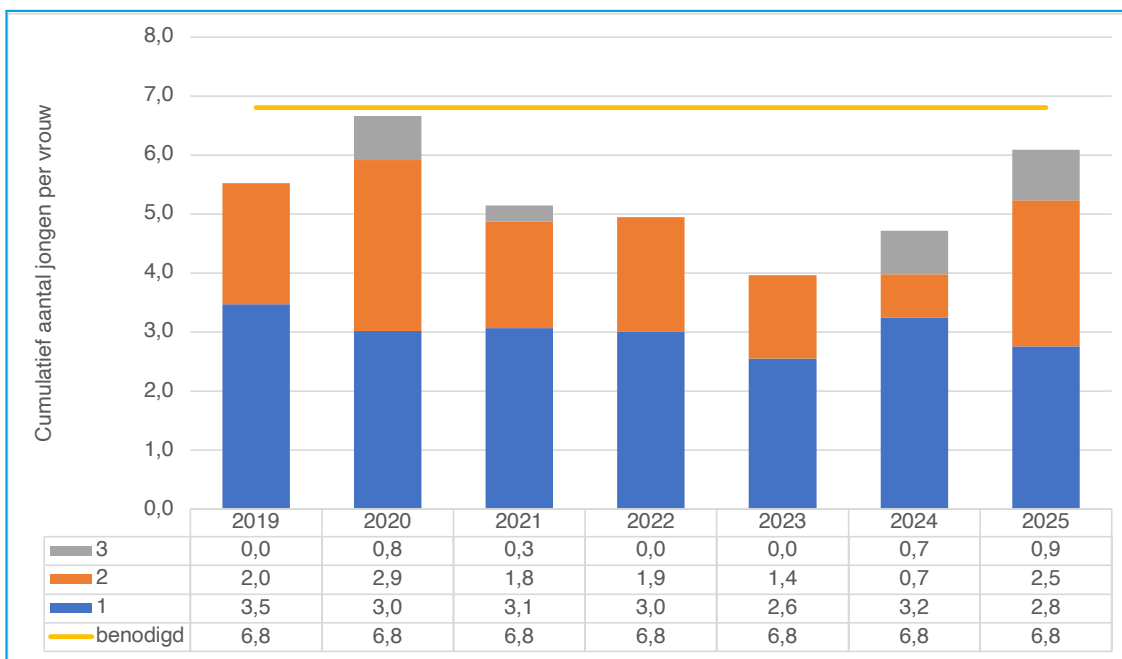
Visdief (Sovon – meetnet kolonievogels) door Jouke Altenburg en Paul van Veen

Het aantal visdieffparen in de Goilberdingerwaard varieert sinds 2010 van 9 tot 20. Er kwamen in 2025 maar liefst 21 paren tot broeden. En wel op twee 'bunkers'. De visdieven waardeerden mogelijk de toegenomen openheid in de uiterwaard. De bevers hebben namelijk in de afgelopen jaren flink huisgehouden onder de aanwezige grote bomen bij het water. Die werden stuk voor stuk om geknaagd. Eind 2025 deed Rijkswaterstaat daar een schep bovenop met een beheeractie ten behoeve van de waterveiligheid.

Huiszwaluwen – door Gerard Smit en Arjan Brenkman

De stadstelling van het Culemborgse huiszwaluwenbestand laat helaas een verdere afname zien ten opzichte van vorig jaar (-19%). Daarmee is de populatie inmiddels gehalveerd vergeleken met 2020. Alle vier de kolonies zijn in aantal achteruitgegaan, waarbij vooral de kolonie aan het Schoolhof zwaar is getroffen (-65%). De belangrijkste oorzaak hiervan is een noodzakelijke versterking van de goten tijdens de broedtijd. Vermoedelijk hebben de veertien broedparen op de flat daardoor geen gelegenheid gehad om een nieuw eigen nest te bouwen.

Vanuit de landelijke broedvogelmonitoring is er echter geen directe reden tot zorg. Sinds 2019 toont de huiszwaluwpopulatie in Nederland een stijgende trend, zij het met duidelijke regionale verschillen (zie: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/10010>). Uiteraard blijven we ook komend jaar de ontwikkeling van de Culemborgse populatie nauwlettend volgen.

Figuur 1: De gemiddelde cumulatieve jongenproductie per boerenzwaluwvrouw voor het eerste, tweede en derde broedsel in de jaren 2019 t/m 2025. Op basis van individueel gevolgde vrouwtjes kon jaarlijks het gemiddelde aantal broedpogingen worden verdisconteerd. Alleen in 2020 werd het benodigde niveau van gemiddeld 6,8 uitgevlogen jongen per vrouw (bijna) gehaald.

BROEDVOGELS–broedbiologisch(ring-)onderzoek

Boerenzwaluw (Sovon – meetnet Nestkaart; Vogeltrekstation – meetnet RAS) en eigen onderzoek door Jouke Altenburg & Theo Boudewijn m.m.v. Wim Stol en Alexander (van de Kinderboerderij).

In 2025 keerde ca. 40% van de gekleurde broedvogels weer terug op de broedlocatie van het jaar ervoor. Dit is conform het langjarige gemiddelde. Maar net als in voorgaande jaren werden deze broedvogels in onvoldoende mate aangevuld met 'rekruten': de nestjongen van het jaar ervoor. Rekruten moeten de jaarlijkse sterfte in de broedpopulatie compenseren. In totaal konden we 22 individueel herkenbare broedparen volgen. Het relatief grote aandeel mislukte eerste broedpogingen (ca. 40% in plaats van de gebruikelijke 10-20%) leidde in 2025 tot een hausse aan tweede, derde en zelfs twee vierde broedpogingen. Gelukkig leverden die vervolglegels over het algemeen wel vliegvlugge jongen op. Gemiddeld bracht een boerenzwaluwvrouw in 2025 zes jongen groot. In vergelijking met de voorgaande vier jaren een goed resultaat, maar het is nog steeds 0,8 jong per vrouw te weinig voor het realiseren van een stabiele broedpopulatie [3]. Sinds 2019 is de broedpopulatie op onze zeven onderzoekserven in en rond Culemborg met ca. 40% afgenomen. Deze afname lijkt nog wat sterker dan landelijk werd vastgesteld, op basis van grootschalige bewoonde nestentellingen in meerdere regio's [4].

NIET-BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

PTT Lekdijk – door Annette van Berkel en Ruud Post

Op maandag 22 december 2025 is tussen 09:54 en 14:13 uur de jaarlijkse telling uitgevoerd langs tussen Fort Everdingen en de Kerswerf. De omstandigheden waren gunstig met een oostenwind (kracht 3) en een temperatuur van circa 6,5 °C. Het was tellen voor de kou uit die de daaropvolgende dagen in zou vallen waarbij mogelijk alle water zou dichtvriezen.

Tijdens de telling werden 45 vogelsoorten waargenomen met een totaal van 1.535 exemplaren, verdeeld over twintig telpunten. De soortensamenstelling werd gedomineerd door watervogels en ganzen. Met name grauwe gans (580 exemplaren), en meerkoet (101) waren talrijk aanwezig. Tussen Fort Everdingen en Werk aan het Spoel een prachtige grote groep wulpen met 156 exemplaren. Ook algemene soorten als kauw en spreeuw droegen substantieel flink bij aan het totaal.

Fijn was de aanwezigheid van vier grote zaagbekken, een soort die in het telgebied regelmatig voorkomt maar zich niet elke keer in de telling laat zien.

In vergelijking met de telling van 16 december 2024 (55 soorten, 1.922 exemplaren) ligt deze keer zowel het aantal soorten als het aantal individuen lager. De wind is daar vast een oorzaak van geweest. Opvallend was dat twee vaak geziene ganzensoorten (brandgans en kolgans) niet werden vastgesteld, mogelijk samenhangend met de voorafgaande periode van zacht winterweer.

Watervogeltelling Lage Veld & Regulieren – (Sovon meetnet) door Jouke Altenburg, Erwin 't Lam en Annette van Berkel.

Het teljaar van de maandelijkse watervogeltellingen loopt van september tot en met april. Het NVWC-jaarverslag valt halverwege elk watervogeltelseizoen en is daarom minder geschikt om een lopende telreeks samen te vatten. Opmerkelijk zijn in elk geval de 72 grote zilverreigers (maandrecord) en de eveneens hogere aantallen buizerds en torenvalken, die in november 2025 werden geteld. Daaruit valt op te maken dat de muizenstand in de West-Betuwe een opleving doormaakte. Dat was voor het laatst in de winter van 2019/20 het geval. Het is te hopen dat dit verschijnsel ook in de tweede helft van de winter 2025/26 aanhoudt.

De maatschappelijke relevantie van de tellingen in dit gebied is groot, gezien de plannen om er een windpark te plaatsen. Er is altijd de nodige discussie over de impact van windturbines op vogels. Windparken kunnen leiden tot vogelsterfte, al kan een goede locatie- en turbinecombinatie het nodige onheil voorkomen [5][6]. Maar ook gebiedsmijding kan een gevolg zijn [7]. Maar hoe verhoudt een eventuele impact van een windpark zich ten opzichte van andere factoren? Klimaatverandering heeft ook een prijs.

Watervogeltelling zuidoever Lek (Culemborg – Rijswijk) – door Theo Boudewijn en Paul van Veen

Ook dit jaar is de zuidoever weer geteld. Een van de soorten die geteld wordt is de slobbeend. Ondertussen hebben we data verzameld vanaf het seizoen 2014/2015. In de 11 seizoenen hebben we deze 680 exemplaren van deze soort geteld. Landelijk neemt de soort over de laatste 12 jaar significant toe (<5% per jaar) (Slobbeend | Sovon Vogelonderzoek).

De slobbeend houdt zich in dit teltraject vooral op in de Beusichemse Waard/Kerswerf. De aantallen zijn niet hoog, 680 exemplaren tijdens 79 tellingen. In onderstaande figuur is het seizoensgemiddelde weergegeven (aantal ex./ aantal tellingen). Er lijkt een lichte stij-

Jaarverslag Vogelwerkgroep

ging in het gemiddelde per seizoen te zitten. Echter de uitschieters naar boven en naar beneden verstoren het beeld. De oevers van het gebied De Kerswerf raken steeds meer begroeid met houtige vegetatie. Waardoor het voor de tellers steeds moeilijker wordt om het gebied goed te overzien. Slobeenden kunnen er wel zitten maar zijn niet meer zichtbaar. Dit heeft wellicht het gemiddelde beïnvloed.

Midwintertelling Polder Lage en Hoge Prijs - (Sovon meetnet) door Jouke Altenburg

De telling werd onder zeer mistige omstandigheden op 17 en 18 januari uitgevoerd. De resultaten zijn daardoor helaas niet representatief.

NIET-BROEDVOGELS – Trekvogels

Trektellen – Werk aan 't Spoel – door Jouke Altenburg

De Telpost Werk aan het Spoel was tussen 4 september en 22 oktober gedurende 19 ochtenden bezet. Het telvlak werd beperkt tot 2 kribvakken links resp. rechts van de post, conform het protocol van de Landelijke Werkgroep VogelTrekellingen. De verrekijker werd alleen gebruikt voor determinatie of het natellen van een gepasseerde groep en dus niet voor het oppikken van vogels buiten het gezichtsbereik. De mooiste herinneringen zijn verbonden aan de prachtige, steeds andere ochtendluchten en de stromen boerenzwaluwen, vinken en graspiepers op hun lange reis naar het zuiden. Verrassende waarnemingen waren o.a. roerdomp (14 sept.), rosse vleermuis (8 en 11 okt.), waterpieper (9 okt.), smelleken (14 okt.), beflijster en zwarte ruiters (17 okt.).

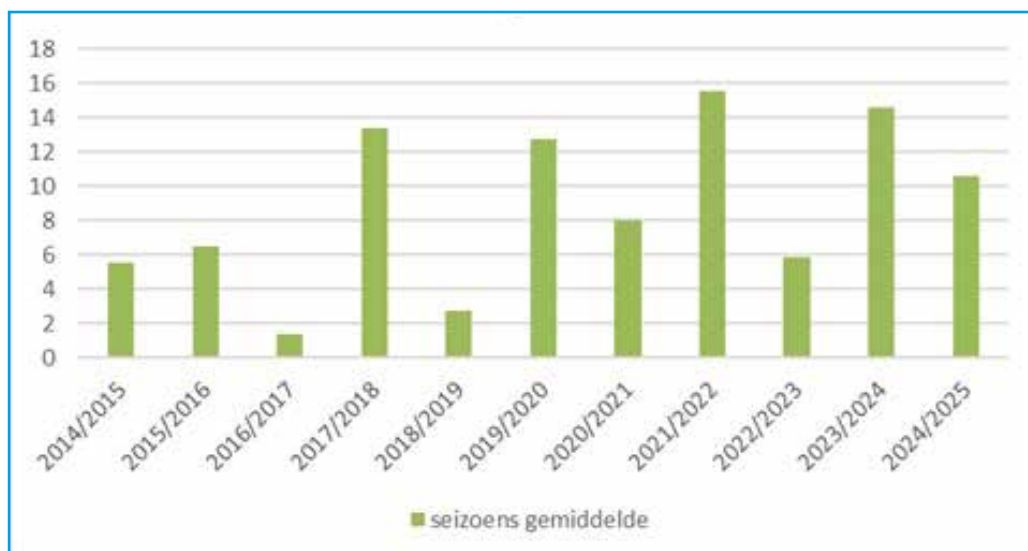
Geluidsoptnames nachttrek – door Jouke Altenburg

Een groot deel van de vogeltrek vindt 's nachts plaats. Maar een deel van die vogelsoorten vliegt (ook) laag en laat af en toe van zich horen. Na een jaar achter de schermen 'proefdraaien' werd op 11 oktober 2025 de Nachttrek geluidenpost 'Parijsch' op www.trektellen.nl geplaatst. Met regelmaat worden in het najaar en voorjaar de nachtelijke vogelgeluiden met een goede richtmicrofoon opgenomen. De opnames werden de volgende dag minuut voor minuut op het beeldscherm bekeken. Interessante stukken van de sonogrammen werden beluisterd en de bijbehorende soort gedetermineerd. Het lokale doortrekverloop van de koperwiek kon er bv. prachtig mee worden gereconstrueerd (figuur 2).

NIET-BROEDVOGELS – Soortspecifieke tellingen en systematische kleurringaflezingen

Aalscholver (Sovon – meetnet slaapplaatsen en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg m.m.v. Paul van Veen

Sinds 2022 wordt de slaapplaats in de Goilberdingerwaard na het broedseizoen maandelijks minimaal driemaal (gespreid) geteld. Aalscholvers slapen bij voorkeur in grote bomen, die bij waterpartijen staan. Aan die voorwaarden werd voldaan op een aantal bunkers met forse bomen. Het aantal geschikte slaapbomen in de Goilberdingerwaard is in 2025 echter door de bevers verder gereduceerd. Mogelijk dat een deel van de aalscholvers daarom in de loop van het najaar is uitgeweken naar de nabijgelegen slaapplaats op het Eiland van Schalkwijk.

Seizoensgemiddelde slobeend (Culemborg t/m Amsterdam Rijnkanaal)

*Bij het trektellen heeft morgenstond goud in de mond.
Werk aan 't Spoel – 19-10-2025 © Jouke Altenburg*

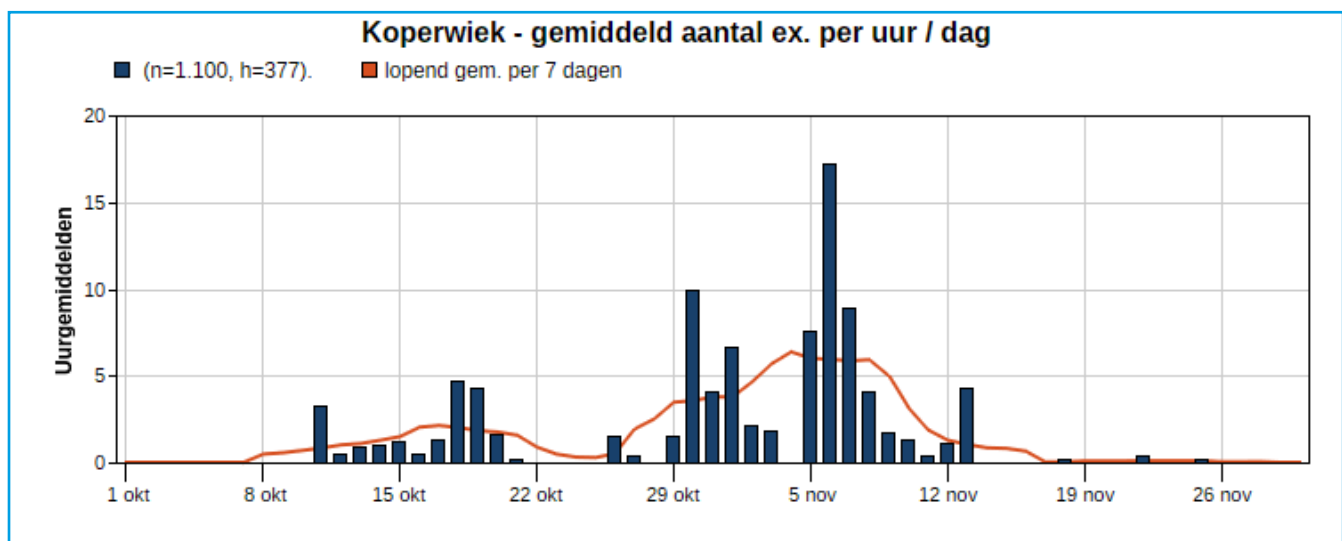
In de maanden september t/m december 2025 werd op 16 avonden geteld (figuur 3). Op 27 sept. werd het jaarmaximum van 79 aalscholvers genoteerd. Weliswaar aanmerkelijk minder dan de 152 exx. van 2023, maar nog steeds een aanzienlijk aantal voor het NVWC-werkgebied. Net als in 2024 werd de slaappleats tijdens één van de drie novembertellingen door een illegale visser verstoord.

Op 25 augustus 2025 werden in de aalscholver slaappleats in de Goilberdingerwaard maar liefst 28 overnachtende kleine zilverreigers geteld, het hoogste aantal ooit voor het NVWC-werkgebied. Digiscoopfoto, zie boven.

**Grote en kleine zilverreiger, koereiger (Sovon – meetnet slaappleats en eigen onderzoek)
door Jouke Altenburg, m.m.v. Paul van Veen.**

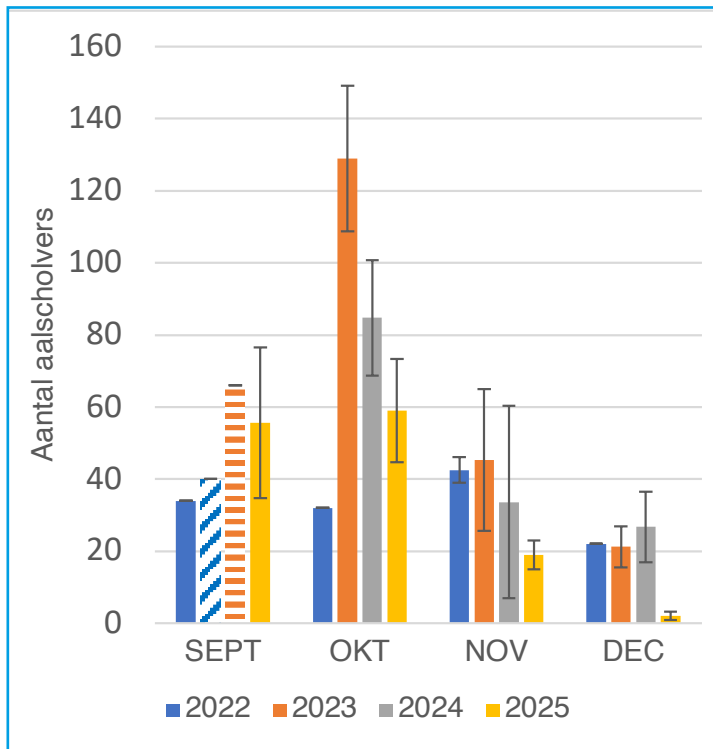
De slaappleats in de westelijke Everdingerwaard is door natuurlijke oorzaken verdwenen. De grote zilverreigers hebben een alternatieve overnachtingslocatie gevonden in twee moerasjes ten noorden van de Steenwaard. Op 6 december werden daar 65 ex. geteld (med. Sjerp Weima). Soms slapen in de Goilberdingerwaard nog enkele grote zilverreigers tussen de aalscholvers. Het maximum was drie exemplaren op (28 aug. en 7 sept.).

Sinds de eeuwwisseling komt de kleine zilverreiger in de nazomer in – voor het binnenland – opmerkelijk grote aantallen voor in de Lekuiterswaarden ten westen van Culemborg. Omdat ze over-

Figuur 2: Uit de uurgemiddeldes per nacht van het aantal geregistreerde roepjes van de koperwiek voor de geluidenpost 'Parijsch' kan worden afgeleid dat de doortrek in een aantal 'golven' plaatsvond. De sterkste trek was in de nacht van 5 op 6 november. Toen werden gemiddeld meer dan 15 roepjes per uur vastgesteld. Bron grafiek: www.trektellen.nl

Jaarverslag Vogelwerkgroep

Figuur 3: Gemiddeld aantal aalscholvers op de slaapplek in de Goilberdingerwaard voor de maanden september t/m december in de jaren 2022-2025. De dunne strepen geven de variatie in de getelde aantallen binnen elke maand weer. In de gearceerd weergegeven maanden is 1x geteld: deze aantallen zijn slechts indicatief.

*Kleine zilverreiger en aalscholver
Goilberdingerwaard, 25-08-2025 © Jouke Altenburg*

dag wijd verspreid foerageren krijg je met slaapplekstellingen het betrouwbaarste beeld van de aantallen. Kleine zilverreigers arriveren doorgaans erg laat op een slaapplek: je moet tot in de diepe schemering blijven tellen. Op 25 augustus werden 28 ex. in de Goilberdingerwaard geteld: het hoogst getelde aantal ooit. Gezien de beveractiviteiten en de uitgevoerde bomenkap om de doorstroming bij hoge rivierwaterstanden te garanderen is het de vraag of er in 2026 nog kleine zilverreigers in de Goilberdingerwaard zullen slapen.

In tegenstelling tot voorgaande jaren werden er in 2025 geen overnachtende koereigers waargenomen in de Goilberdingerwaard.

Landelijke steltlopertellingen (Sovon – meetnet slaappleksten en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg m.m.v. Mario Huizinga

Elk voor- en najaar worden landelijk simultaantellingen georganiseerd voor o.a. wulp, grutto en scholekster. Maar in de West-Betuwe wordt veel vaker geteld. De Everdingerwaard is bv. voor wulp en grutto van groot belang. Zo werden er 584 wulpen geteld op 8 september. Hoewel dit aantal bijna gehalveerd is ten opzichte van tien jaar geleden, is de Everdingerwaard nog steeds een van de grotere binnenlandse slaappleksten.

In het voorjaar van 2025 werden op 38 dagen grutto's geteld. Buiten de twee landelijke simultaantellingen gebeurde dat overdag om

ook kleurringen af te kunnen lezen. In figuur 4 is de mate van gebiedsgebruik door grutto's voor het tijdvak 2015-2025 (week 8 t/m 15) weergegeven met 'vogeldagen'. 'Vogeldagen' vormen een gebruikelijke maat om een (lokale) populatietrend weer te geven [8]. De trendlijn voor de grutto in de Everdingerwaard is negatief en berust niet op toeval. Aan het waterpeilbeheer in de Everdingerwaard ligt het niet: dat wordt elk voorjaar geoptimaliseerd voor steltlopers. Mogelijk wordt de afname mede veroorzaakt door 'verdunning'. Op steeds meer plaatsen in de Vijfheerenlanden liggen namelijk grote plas-drasgebieden. De in de regio broedende grutto's kunnen dus kiezen. Maar de aanhoudende afname van de landelijke gruttopopulatie [9] kan ook van invloed zijn op de trend.

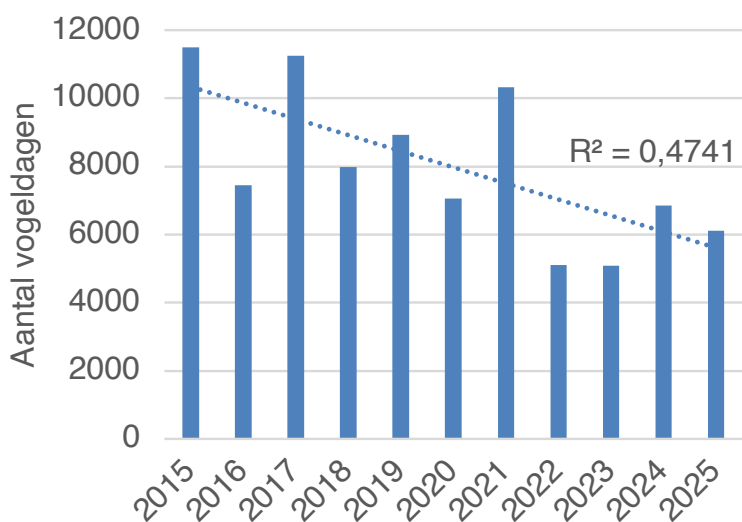
Kleurringonderzoek Grutto (Rijksuniversiteit Groningen en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg en Mario Huizinga

Onder coördinatie van de Rijksuniversiteit Groningen worden al enkele decennia individueel herkenbaar gemaakte grutto's systematisch gevolgd om de vinger aan de pols te houden van hun reproductie en overleving. Dat onderzoek levert belangrijke informatie op die nodig is voor bescherming. De kern van het onderzoek vindt plaats in Zuidwest-Friesland. Maar ook ringer Astrid Kant in de Vijfheerenlanden neemt er aan deel. Met de telescoop lezen we jaarlijks de kleurcombinaties ('burgerservicenummers') van de geringde grutto's af. We brengen daarvoor vanaf medio februari tot medio april minimaal 3 keer per week (gespreid) een bezoek aan de Everdingerwaard. In 2025 konden we 221 keer de kleurringcombinatie aflezen van 94 individuen. Dat betrof met name vogels

die geringd waren in de Vijfheerenlanden. Maar we zagen ook de IJlandse ondersoort. Uiterlijk is het verschil lastig te zien, maar het gedrag geeft vanaf eind maart duidelijke aanwijzingen. Terwijl de lokale grutto's baltsen en paren, maken de IJlanders zich op voor de tweede etappe naar hun broedgebieden. Ze wisselen intensieve foerageersessies af met flinke rustpauzes op één poot met de snavel tussen de veren. In de loop van april kunnen met name de IJlander mannetjes wat makkelijker aan een aantal uiterlijke kenmerken worden onderscheiden [10]. Als aflezer kun je je geluk niet op, wanneer er een vogel met een IJlandse ringcombinatie tussen loopt.

Gruttojongen tellingen langs de Lek (RuG, Sovon, Vogelbescherming) door Jouke Altenburg.

In de (na-)zomer zijn de westelijke Lekuiterwaarden veel minder in trek bij grutto's dan in het vroege voorjaar. Door de aanhoudende droogte waren er in juli en augustus 2025 in de modderige oevers van de strangen van vooral de Baarsewaard met regelmaat kleine groepjes jonge grutto's te zien. Ze foerageerden op muggenlarven. Eén exemplaar was gekleurd door Astrid Kant, in de aangrenzende Vijfheerenlanden. Het was de eerstaflezing na ringen. Deze vormt het bewijs dat een geringd kuiken daadwerkelijk vliegvlug is geworden en de eerste risicovolle weken zonder ouderzorg heeft overleefd. Uit de landelijke analyse van het aantal uitgevlogen gruttokuikens bleek dat 2025 ondanks de droogte een redelijk jaar was [11]. Er is een reële kans dat er in 2025 (bijna) voldoende kuikens vliegvlug zijn geworden om de populatie te stabiliseren. Maar dat komt ook omdat de gruttopopulatie in de afgelopen decennia zo sterk is afgenomen. 🦆

Figuur 4: Het gebruik van de Everdingerwaard door grutto's in het vroege voorjaar, weergegeven als 'vogeldagen' voor de jaren 2015-2025 (week 8 t/m 15). De trend is negatief en berust niet op toeval.

Bronvermelding

- [1] Brenkman A. & L. van Oort. 2002. Waarnemingen Culemborgse Vogels (1975-juni 2002). Hak-al Special 2002/4.
- [2] van Harxen R. et al. 2023. 50 jaar reproductie van de steenuil in Nederland. STONE Steenuilenoverleg Nederland & Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- [3] van den Bremer L. et al. 2012. Jaar van de Boerenzwaluw 2011. Sovon rapport 2012/15. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- [4] Boele A. et al. 2025. Boerenzwaluw. Pp. 116-117. Broedvogels in Nederland in 2024. Sovon-rapport 2025/47. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- [5] Klop E. 2025. Vogels en windmolens, effecten en mitigatie. Presentatie Landelijke Dag 29-11-2025. You Tube kanaal Nederlandse Ornithologische Unie.
- [6] Schaub T. 2025. Klap van de molen. Inzichten uit zenderonderzoek aan zes soorten roofvogels. Presentatie Landelijke Dag 29-11-2025. You Tube kanaal Nederlandse Ornithologische Unie.
- [7] Galego-Zamorano J. et al. 2025. Effect van windturbines op broedvogels. Presentatie Landelijke Dag 29-11-2025. You Tube kanaal Nederlandse Ornithologische Unie.
- [8] Hustings F. et al. 1989. Natuurbeheer in Nederland deel 3. Vogelinventarisatie, achtergronden, richtlijnen en verslaggeving. Pudoc, Wageningen.
- [9] <https://stats.sovon.nl/stats/soort/5320>
- [10] van Duivendijk. N. 2022. Handboek Europese Vogels deel 1. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- [11] Schekkerman H. et al. 2025. Jonge Grutto's in Nederland in 2025: een aantalsschatting op basis van kleuringdichtheden. Sovon-rapport 2025/114. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foeragerende jonge grutto's in de Baarsewaard. Vliegvlugge jonge grutto's zijn herkenbaar aan de ongestreepte isabelkleurige borst en de lichte randjes om de vleugeldekveren. Grutto G6PWPG had sterk verkleurde ringen, maar kon op basis van deze foto met zekerheid worden afgelezen. 4-8-2025 © Sjerp Weima

Vreemde eendjes in de bijt

10 januari voor het eerst gesignaleerd

door Anne Martine Reesink

Wandelend over de Lange Dreef richting dijk was ze er ineens. Een luid kwakend lichtkleurig eendje. Vrouwtje wilde eend, maar dan in chloor terecht gekomen en in de wasmachine te heet gewassen. Licht van kleur en in zijn geheel iets gekrompen inclusief het snaveltje. Luidkeels roepend, enigszins zwoel hees, zwom ze dapper naast me mee, misschien hopend op wat voer. Vreemd om door een eendje te worden begeleid. Ik nam maar een paar fotootjes van haar, want ik had geen idee hoe ze zou heten.

Zo'n tweehonderd meter verder, bijna aan het eind van de brede sloot, zag ik ineens een lading donkere prachtig getekende eendjes en 'eentje' met veel kleurtjes en knaloranje zijveren, die zich agressief tussen de anderen door bewoog. Wat minder fraaie, maar ook leuke donkere exemplaren zwommen erbij. Conclusie: mannetjes en vrouwtjes. Bij de vrouwen waren er verschillen. Twee vrouwtjes hadden dezelfde soort veertjes bij de staart als de veelkleurige. Ok, dat hoorde dus bij elkaar en verklaarde tevens het 'haantjesgedrag'. Een andere wandelaar die ik regelmatig tegenkom, bewonderde even samen met mij de diertjes, maar we wisten geen van twee wat het zouden kunnen zijn. Goed, thuis even opzoeken.

Mandarijn en Carolina

Oplossing: één mannetje mandarijneend en twee vrouwtjes en een lading Carolina-eendjes en hun harem. Sorry niet geteld. Direct beschouwd als ontsnapte hobby gevallen... hoewel ik later las dat deze soort al langer tot de losgebroken fauna behoort en her en der zich prima in ons landje thuis schijnt te voelen.

De 11^e en de 12^e waren koude dagen en zaten ze in het riet bijeen gedoken of in het bosje verderop. De dagen erna zag ik het lichte exemplaar regelmatig achter een spierwitte eend aanzwemmen. Trouwens nog steeds een raadsel wat dat er dan voor 'eendje' is en waar ze echt bij hoort.

De 20^e, vijf mandarijneenden, twee mannen en drie vrouwtjes gesignaleerd.

En vandaag, de 21^e heeft het hele spul zich verspreid over diverse sloten. Het ijs is immers verdwenen dus ze kunnen nu lekker doorzwemmen. Tegen de twee carolina's, een man en een vrouw, die ik in de sloot in de bocht van de weg zag, zei ik nog hardop, 'lang leven de vrijheid!' Ze peddelden onverstoord richting de duiker om later het groepje in de brede sloot tussen de weilanden te gaan versterken. Vreemde eenden in de bijt. De wilde eenden vonden het allemaal wel best. Beetje 'woke' misschien, maar zo kan het dus ook.

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
Twitter / X: @NVWCulemborg
NVWC op Instagram:
[natuurenvogelwachtculemborg](https://www.instagram.com/natuurenvogelwachtculemborg)

ISSN 2950-6204

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

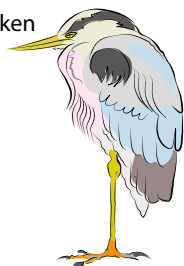
Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

DRUK

BladNL
Oplage: 475 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767
Distributie:

Joke Andringa, Marten Batterink,
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Caroline van der Laan, Jeroen en Jhemila
van Leeuwen, Yvonne Jakobs-Lommers,
Leo van der Kooij, Annemarie Roelink,
Wim en Carla Rubers, Winny Verdouw,
Marja ten Voorde, Harry van de Warenburg,
Frans Waroux

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 01-2026, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan.

De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

06 - 25 04 12 61

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

Emmie Nuijen

enuijen@xs4all.nl

Diet van Wendel (kandidaat bestuurslid)

dvanwendel@gmail.com

Ada Wille

info@adawille.nl

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Kars Veling
0345 - 531 689
insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Maartje van der Ploeg
06 - 10 75 98 66
Ewoud van der Ploeg
06 - 28 06 36 81
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 - 44 70 47 54
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
Gerrit van Utrecht
nestkastcoor@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
06 - 51 16 14 61
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 - 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 - 533 756
zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convolutuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.

Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjie! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrecht, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

IJslandse grutto

Door Paul van Veen

Opname gemaakt in het Rijswijksche veld op 7 april 2025. De vogel is in 2011 geïnged op IJsland. Hij overwintert in Frankrijk (net ten zuiden van Bretagne en wordt vrijwel jaarlijks in Nederland gezien.

De IJslandse is in het voorjaar meestal duidelijk te onderscheiden van de 'gewone' grutto, want hij is roder van kleur. Maar IJslandse grutto's zijn ook in juveniel kled goed te herkennen. Ze hebben bijvoorbeeld kortere snavel. Verder is de kleur op borst en hals opvallend oranje; bij de jonge gewone grutto zijn deze zwakker gekleurd, en eerder roze-bruin dan oranje. Een belangrijk verschil is de tekening van de schouderveren en de binneste armpennen (ook wel tertials genoemd). Deze zijn bij juveniele IJslandse grutto's uitgebreider en bonter getekend.

Agenda NVWC

In de *Tsjie!p!* en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

**Deadline inleveren kopij Hak-al 2026 – 2:
24 mei 2026**

www.nvwc.nl

